

KRES.

Leposloven in znanstven list.

Leto III.

V Celovec, 1. novembra 1883.

Štev. 11.

Luteranci.

Historičen roman. Spisal Anton Koder.

(Konec.)

Devetindvajseto poglavje.

„Ta slabi me čolnič bi mogel rešiti,
V prijateljska mesta z manoj oditi?“

Marija Stuart.

Nenavadna množica je prihitela drugi dan v Šmarico poslušat Knafljevo pridigo. In lep je bil bajè ta govor; kajti pogosto odobravanje poslušalcev ga je spremljalo v začetku. A ko se je jel Knafelj poslavljati od nehvaležne domovine, kakor je trdil, ter naznanjal uzroke svojega slovesa, med katerimi je bil eden glavnih razprtija in zavist njegovih nekdanjih prijateljev, in povrh še osobito takih, kateri nimajo niti po stanu niti po spolu v verskih zadevah nikakoršne pravice: tedaj se je pa čulo mrmranje in nemir.

Poslednje je bilo uzrok, da se je govornik še bolj ogrel za svoje dokaze. On se je spozabil tako daleč, da je jel javno naštevati imena onih, ki niso nič prida katoličanje, a še slabejši luteranci, ter zaslužijo, da jih pahnete obe stranki iz svoje družbe. In ko so se imenovala imena Stobe, Naglič in druga, prevzel je nekakov strah poslušalce. Zakaj dobro so vedeli, koliko zaveznikov imajo poslednji in kako lahko se vname krvav boj zaradi nepremišljenih besed.

Nemir je postajal potém vedno večji, žvižganje se je čulo in posamezni klici: „Vrzite Knaflja s prižnice, ubijte ga sramotilec!“

Dolgo ni trajalo to groženje, kar se pririjeta izmed množice dva moža do prižnice, ki sta imela obraz z rutami zagrnen. Večji možak zgrabi govornika, zatisne mu usta, zadene ga na ramo kakor petletnega otroka ter hiti med nepopisljivim hrupom in smehom z njim iz crkve. Prišedši na prosto, postavi ga na zemljo, in tú mu ogrne navaden kmetski plašč, njegovega pa oddá svojemu tovarišu ter se zameša nató med

neštevilno množico. Kakor da bi ne vedel ničesar o poslednji dogodbi, pa kriči: „Primite Knaflja, ubijte ga! Ušel je zapeljivec!“

S takovim vedenjem zbeга v naglici ljudstvo, da se razpoti na vse strani hitéč za videznim ubežnikom. A ko ga doteče, spozna v njem le Gogalovega tovariša Nagliča.

Gogala porabi to ugodno priložnost in potegne Knaflja na stranski pot za sebj. Zadnji ga pa takoj uboga, kajti spoznal je bil svojega nekdanjega tovariša.

Kake četvrt ure od Šmarice stala je tedaj ob Bistrici lesena koč. Že davno ni bival nihče v njej, le ribiči so iskali ondi ob hudej uri zavetja.

Tja odvede Gogala svojeka ujetnika. Kmalu potém priteče tudi Naglič po ovinkih za njim in še nekaj drugih mož.

Žalostno je bilo gledati nekđaj ponosnega Knaflja sredi grčavih mož, ki so bili zbrani kakor h krvavej sodbi okoli svojega mojstra.

„Ali me poznaš, Knafelj?“ vpraša Gogala potém ter veli ujetniku, naj mu sede nasproti.

Odgovoril ni Knafelj, le rudečica mu je zalila prej blede lice, in tudi sedel ni, kakor se mu je bilo ukazalo.

„Veš, zakaj sem te ujel in pripeljal sèm?“ nadaljuje Gogala.

„Zató, da me uničiš ali umoriš in sebi vrhovno versko oblast podeliš“, odgovori mirno Knafelj ter še pristavi:

„Ne misli, da se bojim tega, kar me čaka v vaših rokah. Prosim vas, storite, kar ste mi namenili, pa hitro, morda bi vam bilo pozneje žal in bi se sramovali svojega dejanja pri beleim dnevu.“

Ponosno je govoril mož te besede. Videlo se je, kako je pretresalo sovraštvo zbrane možakarje zaraditega. Le Gogala je ostal miren kakor prej. A sedaj ukaže tovarišem, naj zapusté za nekaj časa koč; kajti on hoče sam govoriti z ujetnikom.

Ko sta bila Knafelj in Gogala sama, pravi poslednji:

„Prijatelj, čemu je bilo treba razpora med nama? Poglej, kam te je pripeljal tvoj ponos in koliko je škodoval našej stvari!“

„Prepozno je govoriti zdajci o tem. Stori, kar hočeš storiti, drugega odgovora nimam na tem mestu.“

Imponovala je Knafljeva neustrašljivost Gogali. Morda se je pa tudi spomnil nekdanjega zvestega prijateljstva, ki ga je vezalo ná-nj, zatorej je dejal:

„Knafelj, jaz te imam še vedno rad kakor nekđaj; samo tvoj ponos in razprtijo sovražim. Pomisli, koliko sem storil zá-te in kako plačuješ ti mojo dobroto in pomoč! Pokazati sem ti hotel, da nisem surov človek, kakor me sodiš in sramotiš ti pred svetom. In baš zaraditega sem prišel danes sèm. Svoje življenje sem zastavil zá-te, da te rešim iz rok

razjarjenemu ljudstvu moje stranke, ki bi te bilo brez dvoma kamnalo. In govoriti sem hotel tú resno besedo s teboj in te svariti, varuj se, predaleč si zašel v svojem verskem ščuvanju. Osebito one ženske Stobejke se ogiblji! Najela me je menéc, da te uničim jaz. Zaraditega sem zamudil včeraj navlašč prežo v gozdu na té, kakor sem bil obljubil, in danes sem pritekel skrivši v Šmarico, ker sem vedel, da ti žuga nevarnost.“

Tako je govoril orjaški Gogala, in poznalo se mu je na resnem lici, da mu gredó besede iz srca.

Strmel je Knafelj po končanem govoru. In ko mu je svetoval tovariš potém, kako se naj danes varuje zbranega ljudstva in da ga hoče skrivaje on sam prepeljati čez Bistrico, da ga ne spozna čolnar, zabliskalo je nekaj kakor solza v njegovem očesu. Moléc si podasta desnici stara prijatelja. Nató pokliče Gogala svoje ljudi v kočó ter jih razposlje navlašč z raznimi povelji na vse strani, češ, da hoče do večera sam stražiti ujetnika, a v noči ga pa hočejo skupaj soditi.

Razidejo se vsi, kakor se jim je velelo; saj so pa tudi verjeli poveljnikovim besedam. Le Naglič zbledi same jeze. Zakaj on je bil največji Knafjev sovražnik, ker ga je poslednji sramotil tudi zaradi njegove telesne pomanjkljivosti, imenujóc ga pisarskega grbeca. Radoveden je bil tedaj, kaj ima Gogala skrivaje govoriti z ujetnikom, ter je poslušal pri razpokanih durih njun pogovor.

„Rešiti ga hoče. Goljufal je nas vse. In mi se naj potimo za to vrano gosposko?“ dejal je sam pri sebi posluške utepajóc ter sklenol, na svojo roko pričeti boj proti Knafju.

Tako je pomišljeval, ko je korakal proti Šmarici; kajti velelo se mu je, naj ondi Stobejko poišče in se skrivši z njo stoprav ob desetej uri zvečer vrne v kočó.

„Stene imajo ušesa, Naglič pa ne slame v možganih“, pravi potém. „Ob desetih torej naj se vrnem, ob devetih se bode pa Knafelj čez Bistrico vozil. Kaj pa, če bi tako storili, da bi se on ob tej uri v vodi kopal in bi jaz že lahko ob desetih poročal: Naznanjam ponižno, da Knafelj po Bistrici v Savo in po njej v peklo plava!“

Trideseto poglavje.

„Ženitvanja smo pričakvali,
Jutri ju pa bomo pokopali.“

Mlada Breda.

Devet je moralo biti tisti večer, in luna je baš tam izza Kolovških gozdov vzhajala, ko zapustita dva moža samotno kočó poleg Šmarice in korakata kar počez brez pravega pota proti Bistriškemu bregu. Nekaj časa stopata moléc. Potém pa reče večji tovariš svojemu manjšemu spremljevalcu:

„Hudo mi je, da je moralo priti tako daleč, zdaj pa ni drugače, kot udati se vsaj za nekaj časa.“

Pri zadnjih besedah se ustavi možak, kateremu je tovariš govoril te besede, ter odvrne z naglasom in odločno:

„Ti praviš za nekaj časa, Gogala; jaz pa mislim, težko me bode nosila še kdaj domača zemlja. Povém ti, jaz sem izgrešil vse, vero, domovino in tudi prijateljstvo, kakor vidim. Kaj me še naj vabi domú in kdaj? Žali spomini, kamor se ozrem. Moji niso razumeli mene in jaz ne umem vas. Najboljše je torej, da se ločimo za vselej.“

Z otožnim glasom je govoril Knafelj zadnji stavek in pristavil potém:

„Nemila osoda! Najhujše mi je, da me tako rekóč tiraš baš ti iz domovja, ki si nekdam toliko storil zá-me in za našo sveto stvar! Zapomni si, častiželjnost je skala, ob kateri se razbijajo najblažja čutila in trgajo najbolj nežne vezi.“

Zopet sta korakala potém nekaj časa moléce eden zraven drugega; ko pa se od daleč čuje šumenje vode Bistrice, pravi Gogala:

„Pustiva zdaj takov razgovor! Ti si mi bil vedno drag prijatelj, le s tvojimi mislimi se ne ujemam popolnoma. Zaraditega je boljše, da se ločiva. Ti storiš lahko v tujej deželi mnogo brez mene, in jaz domá nekaj brez tebe; ko pa se ukorenini in utrdi popolno naša stvar, vrni se v domovino! Z veseljem te sprejmó tvoji rojaki zaradi prejšnjih tvojih zaslug.“

Nató je svetoval Gogala Knaflju, kako se naj prepelje tu čez Bistrico, pa da je potém lahko po stranskem potu skozi gozd v štirih urah v Motniku in na štajerskeji zemlji, od koder odpotuje brez nevarnosti na Nemško.

Med takim pogovorom se približata h koči na bregu, kjer je prepeljal star čolnar na nasprotno stran.

Gogala potrka na malo okno in zakliče: „Hoj! Ali spiš Peter, kakor polh v duplu? Svoje lene kosti raztegni in prepelji mojega prijatelja! Pa oči si očisti prej, da ne zavoziš na skale ter sebe in potnika v Bistrici ne skoplješ!“

„Hudobec naj vozi nocój, pa ne človek!“ jezi se sivolasi dedec, ko skozi lino pogleda, kakor da bi se hotel prepričati, ali je kaj prida oni, ki ga nadleguje v noči, ali ne.

Pri tej priči spozna orjaškega Gogalo in se ga prestraši, da mu prileze pot na čelo; kajti takov luterš človek, kakor je on, misli si, je s samim peklom v zvezi. Kdo vé, ali se že ni ljubi Bog naveličal njegovega krivoverstva in bi ga, ko bi bila baš sredi reke, z menój vred potopil na dnu?

Potuhne se zaraditega čolnar ter se dela, kakor da bi spaval.

Dolgo je še trkal Gogala in klel nad dedčevo trmoglavostjo. A ker ni hotel nepotrebne hrupa delati, udal se je napósled ter rekel:

„Knafelj, kaj pa, ko bi vozila nocój sama čez Bistrico, če te ni strah pred njo?“

Izgovorivši odveže čoln, in prijatelja stopita vá-nj molčé. Jedva pa veslata nekaj trenutkov, ko zapazi Gogala na nasprotni strani od gozda sèm tekóci dve človeški podobi.

Neprijetno mu je bilo to; a da bi ne plašil svojega tovariša, ne pové mu nič o tem. Le toliko hitreje vesla, da bi prehitel ona dva, o katerih je sumil, da sta njegova zarotnika, ki sta morala, kdo vé na kakov način, zvedeti o Knafjevem begu.

Po dolgem trudu, kajti Bistrica je bila po deži močno narastla, posreči se našima znancema, da priveslata na nasprotno stran.

Tú pa zadržuje Gogala navlašč svojega prijatelja, da bi se prepričal o prislecih. A ko ni čuti nikogar, pravi:

„Knafelj, jaz moram biti ob desetih zopet v koči. Povabil sem tja otovrej svoje ljudi. Srečno hodi tedaj in ostani zvest našej stvari!“

Ginljivo je bilo slovo starih prijateljev, kakor da bi bil obema pravil neki skriven glas, da se vidita nocój zadnjikrat v življenji.

Med tem pa ko je veslal tovariš zopet na nasprotno stran nazaj, premišljuje Knafelj, ali bi ubral pot ob gozdu čez Volčji potok, ali oni kračji čez Rove. A kar se vzdignete v daljavi zopet oni dve podobi. Na križem potu pa se razideta nočna potnika, a nató tečeta ob dveh stranéh proti Bistrici.

Nekoliko se prestraši Knafelj, ko opazi bližajóca se človeka. Potém pa stisne gorjačo trdneje in ubere spodnji pot proti Rovam. Ko je pa storil ta kakih dve sto korakov, stisnete se kakor na migljej podobi v travo, in precej potém pade debel in z močjó zalúčen kamen pred-enj in za njim drugi in tretji. Poslednji ga zadene na koleno. Zabolé ga je udarec ter pobil na tla.

Med tem pa ko skuša pogledati, koliko škode mu je učinil kamen, in zapazi, da mu teče kri izpod obleke, pa prisopiha nekdo od zadi za njim. In v tistem trenutku držale so ga že tudi štiri roke in tiščale na zemljo. Hud boj se vname potém; kajti močen je bil Knafelj. Morda bi bil premagal napadaleca, ko bi ga ne bila zavrtno zgrabila.

Zvezanega ga peljeta potém lopova nazaj k bregu Bistrice in tamkaj mu velita, naj leže na zemljo in se ne gane. A nató zažvižgata na prste tri pote zapóred ter se ozirata, kakor da bi pričakovala nekoga.

Stoprav zdajci je imel Knafelj priložnost, mirno opazovati svoja sovražnika, kar ga je toliko bolj zanimalo, ker se mu je dozdeval znan njihov glas.

Prepričal se je kmalu, da sta v obleki čudno našemljena in da imata z ogljem počrnjena obraza.

„Kaj mi hočeta, lopova, kaj sem vama storil?“ vpraša pogumno potém stražnika.

„Lisica lovi zajce brez krivde. Zakaj pa bi midva tebe ne, ki si že davno zrel za vislice“, odgovori prvi lopov. Drugi pa pristavi: „Skesaj se in pokoro stori! Odbila je tvoja ura. Predno bode polnoči, sodil te bode isti, ki je naju najel in plačal pošteno; vse drugo nama nič mari.“

Jedva so bile izgovorjene te besede, ko se čuje od daleč tek. In takoj prisopiha sèm od Šmarice ženska, ktero je komaj dohajal grbast rudečegradec.

„Ali sta ga ujela v past nastavljeno?“ vpraša ženska, ko se ozre v zvezanega Knafelja na tleh. Ali me poznaš ujetnik?“

Knafelj ne odgovori besede. Med tem pa še priteče možiček, ženskin tovariš. V zaničljiv smeh se mu skremži obraz, ko spozna ujetnika poleg sebe na tleh.

„Storita, kar sta se namenila. Jaz vaju ne prosim niti milosti niti odlašanja,“ pravi potém Knafelj ter se ozre v tomun pod seboj, kakor da bi hotel reči: Dobro vem, čemu ste me pripeljali na to mesto!

„Torej niti dobre besede nimaš za svojo zapovedovalko? Vedi, da je tvoje življenje v mojej roki!“

Odgovoril ni Knafelj tem besedam. Le skrivaje se je pomikal ob bregu navzdol proti tomunu.

Opazil je poslednje rudečegradasti mož, naš znanec Naglič, in jeza mu šine v glavo.

„Ne bodeš uhajal, ti pasjedlakec, in nas pred svetom smešil!“

Pri tej priči pa plane h Knaflju ter ga sune po strmem bregu — v globoki tomun.

„Ti si prenagle jeze. Moja sodba še ni bila končana in bi tudi ne bila tako resna“, vzklikne nató Katarina Stobe. In ko se nagne potém nad tomun, izginol je že bil Knafelj v valovih deróče Bistrice.

Stoprav drugo popoldne so našli ribiči na pesku ob Bistriškem bregu kake pol ure od Šmarice utopljenca.

Ker pa ni hotel nihče krivoverskega mrliča pod streho vzeti, položili so ga v nekem praznem hlevu na mrtvaški oder, in ljudje so ga biteli gledat od blizu in daleč.

To priložnost je porabila gosposka in poslala svoje skrivne biriče v Šmarico; kajti dobro je vedela, da pride tu najlažje krivoverskim ščuvalecem na sled, ki bodo hodili kropit svojega mrtvega somišljenika.

In v resnici že prvo noč ukradejo krivoverci Knafljevo truplo v Šmarici ter je odnesó skrivaje v Podgorje, kjer je pokopljejo na svojem pokopališči.

Pri tej priliki zasači gosposka i glasovito pridigarico Stobejko in ubeglega pisarja Nagliča, Gogalo pa je rešila njegova nenavadna telesna moč.

* * *

S Knafljevo smrtjo je bil končan krivoverski boj na Gorenjskem, ki je trajal več kot šestdeset let.

Posebno ko so zvedeli prijatelji novoverstva, da si je prerezala Stobejka v ječi žile na rokah in kmalu potém umrla, polastil se jih je nekakov obup.

Sicer je še bilo pogostoma čuti o Gogali, ki se je bil vrnil po teh dogodbah na Gorenjsko ter je imel bajè pri Brdskem grajščaku, baronu Pavlu, poleg Kranja varno zavetje, a krivoverstvo je pojemalo od iste dobe.

Največje zasluge za to pridobil si je nedvomno Ljubljanski škof Hren, ki je s pomočjo deželne gosposke energično postopal proti luteranstvu.

Le priprosti črevljarček Kriškar, ki je igral veliko ulogo v našej povesti, ni mogel preživeti žalostne osode svojega mojstra v domovini. Odšel je na Nemško, kamor je že bil prej s Knafljem namenjen, in ta se ni vrnil več v svojo domovino.

Nekdanja Mekinjska opatica Lavra Koronini pa je živela po obsodbi celó zapuščena ter umrla v Tržaškem samostanu „Klarissinario“ v začetku sedemnajstega veka.

Vse svoje krivoverske prijatelje preživel pa je edini kovač Gogala. Ko je videl, da mu je uničen zadnji up v njegovem delovanji in ni bilo tudi iz Nemškega nobene pomoči več, popustil je nehvaležno luteransko apostolstvo ter postal vnovič navaden kovač.

Tako se je bil zopet povrnol blaženi mir v ubogo deželo, in od tedaj do današnjega dne ni na Slovenskem nikdo več kalil katoliške vere!

Pésni dekličje ljubézni.

26. Mègle so nebó prepregle...

Mègle so nebó prepregle
Jezno so po njem se vlegle
A ko solnce svetlo pride
Tudi sila jim pride.

Vôda téece po livédi
Raste, raste v môči mladi
A ko pride v môrské tmíne
Tákrat tek jej urni mine.

Cvetje širi se vrh zemlje
Nežno se, ljubó objemlje,
A ko pride sapa hladna
Mine dika mu spomladna! — — —

V duši môjej tudi klije
Cvet krasán in nežno dije
A ko drugo vse prešlo bo —
On še cvel in klil lepó bo! . . .

27. Svetel hram je duša môja!

V zlatej luči, polna zôre
Gleda bela crkev z gôre
In slovésno in počasi
Zvôn sedaj iz njé se glasi.

Oh! kakó li zrè vesela
Z gôre me ta crkev bela
Jaz pa ná-njo se ozíram
Jaz pa si solzé otiram!

Niso to solzé bridkósti —
To so le solzé radósti
Saj svetišče moje sreče
Jasno se, lepó leskéče!

Tožno pač iz njega včasi
Žalost se pereča glasi
A ponósno bolj priséga
V njem ljúbézni se razlega.

Le me gledaj v zlatej zôri
Crkev ti na daljnjej gôri —
Svetel hram si ti pokôja,
Svetel hram je duša môja!...

28. Tvoj smehlaj, beséde tvôje ...

Tam čez gôre so zavéle
Tôple sape in hitéle
V begu lahнем, v plésu nežnem
Urno tja po polji snežnem.

In ko rôj njihóv je rajal
Glej! tedaj se led je zmajal
In potém se kmalo, kmalo
Rož tisícé je prikazalo. — —

Tvoj smehlaj, beséde tvôje
Pisala v sréc sem svôje
In nebeških rož obilo
Nežno v njém se je razvilo.

Zdaj klíjô v ponósнем cveti
Zdaj rastó v ljúbézni sveti —
Skrb jim svôjo ti ohráni
Zvest gojitelj jim ostani!...

29. Oh! ti ljubiš me ko preje!

Ná-me misli s srcem blagim
Ná-me zri z očesom dragim
V njém jaz čute poizvedam
V njem radóst brezkončno gledam!

Ali zvest si, kakor preje?
Ali ljubiš me — srénéje?
Ali zvest mi bodeš vedno?
Drag sedaj in uro slednjo?...

Ne govôri, ná-me gledaj
Le z očesom mi povedaj
Če takó kot v prejšnjej dôbi
Srce bije ti v zvestôbi! — — —

Prôsto zró oči me tvôje
Zvesto zró kot nekdam v môje, —
Oh ti ljubiš me ko preje,
Dá! ti ljubiš me srénéje!

Róko svôjo v môjo déni
Srce svôje z môjim skléni
Ná-me zri z očesom dragim
Ná-me misli s srcem blagim!...

30. Sreča môja — sreča tvôja!

V pesnih môjih glas radósti
Druži z glasom se bridkósti
A iz vseh ljúbézen veje
Ona le iz vseh se smeje!

Naj poglédam gaj blestéci
Naj potók motrim šuméci,
Naj pogled navzgor upiram,
Naj v nižávo se oziram:

Vse, oj vse o čustvu sreče
Milo mi, ljubó šepéce
Misel mi pri misli vstaja
S čutom pa se čut poraja!

Ná-te me spomin prošinja
V njem pač drugo vse izginja
Tébe zrem, edino tébe,
V mislih ná-te zabim — sébe!

In srcé le-tó presrečno
Zá-te čuti, bije večno
Kar mi réče, kar veléva —
To zvestó ti razodéva!

Oj udán mi vedno bódi
Ljubi me vsegdar, povsódi —
Sreča mója — sreča tvója,
Žalost tvója — žalost mója!...

A. Funtek.

Milko Vogrin.

Novela. Spisal dr. Stojan.

(Konec.)

Četrta divisija je prekoračila dne 2. in 3. septembra Savo pri Brodu. V sledečih dveh dneh pa je že došel naš polk do mesta Doboja grofu Szapáryju na pomoč. Ustaši so namreč ondi njegove trume hudo nadlegovali.

Prihod naše divisije je bil odločen. Z novimi in čilimi močmi smo napadli nasprotnika. Hud boj se je vnel, in še le z mrakom vred so jo potegnoli uporniki v svoje brloge. A še tudi drugi dan so nas nadlegovali ustaši, ali napósled so se morali vendar umaknoti. Celó varni pa še nismo bili pred njimi. Po hostah in šumah bližajih gorá skrivala se je še marsiktera četa. Po dnevu so počivali, a ko se je storila noč, pa so se približali, večí skrivnih potov, našim stražam ter jeli streljati ná-nje. Ali večje nevarnosti ni bilo sedaj več pričakovati.

Ko smo tedaj v dveh dneh bili iztrebili cesto in oteli mestice Dobj, zavladata je velika navdušenost v naši trumi. Vrste naše so bile sicer redke, — pogrešali smo čez štiri sto vojakov mrtvih in ranjenih — ali ustaške čete bile so večinoma pobite in razpršene.

Vogrin in jaz sva bila v teh bojih kaj srečna. Švigale so sicer krogle nad nama in mimo naju, a zadela ni k sreči nobena. Osobito čudno se mi je pa zdelo, da ni bil ranjen Vogrin. Zakaj on se je kakor navlaš izpostavljaj turskemu ognju. Navduševal je v prvih vrstah svoje vojake, naj mu sledijo, bojujóč se sam pogumno in hrabro. Vogrin se ni bal smrti, on ni mislil na svojo ubogo mater domá, temveč on je iskal — smrti na krvavem bojišči.

Ljutemu boju dne 6. septembra sledila je temna noč. Ogromni oblaki so se proti večeru nakopičili na nebu. Pričakovali smo hudo, deževno noč pod prostim nebeškim obokom. Prenočevali pa smo ob reki

Bosni na istej planjavi pred mestom Dobojem, kjer se je bil v jeseni malo da ne pred dvema sto leti (1697) utaboril Eugen Savoyski, ko je vodil cesarske čete proti mestu Sarajevu.

Mesto Doboj je brojilo, predno je tja došla avstrijska armada, okoli 1500 mohamedanskih prebivalcev. Sedaj pa je bilo zapuščeno. Skoro vsi mohamedanci so ostavili mesto vsled zadnjih bojev in naših zmag. Od nas pa je bila v njem le majhna posadka, in ta je stražila hrano in živež. A čuvati je morala tudi bolnišnico.

Velika hiša kraj mesta na severnej strani bila je za bolnišnico pripravljena. Tú so bivali i ranjenci od prejšnjih bojev, med njimi tudi nadporočnik baron Benda. Mnogo strahú so zadnje dni ondi prestali naši bolniki. Ta strah je sicer zdaj minol, ali celó varni še vendar niso bili vsaj ponoči ne pred ustaši. Zatorej so se še straže pri bolnišnici vedno pomnoževale, vzlasti pa se je bilo to na večer po zadnjem boji zgodilo.

Ravno to noč pa sva prišla Vogrin in jaz s svojima oddelkoma na stražo k bolnišnici. Videlo se je, da bode to žalosten večer in tužna noč. Kmalu ko se zmračí, jelo je že deževati. Temno je bilo kakor v rogu. Nama se je zdelo, kakor da bi se bila z ustaši zjediniła noč v naše pogubljenje.

Zapalivši velik ogenj pod milim nebom, grejeva se ob njem. Tú sva si pripovedovala o preteklih časih, tú govorila o svojej domovini, prijateljih in znancih. Vogrin je bil s prva jako otožen in malobeseden. Še le ko sva se s čajem in z žganjem okrepcala, jame tudi on prihajati bolj vesel in živahen.

„Glej, prijatelj!“ izpregovori Vogrin. „Danes smo imeli hud dan. Bili smo se krepko. Marsikdo je izdahnol svojo dušo. Po mnogem pa bodo žalovali mati in oče, žena in otroci. Marsikterega bode tudi objokavala nežna deklica, ali celó nesrečna — nevesta . . . Tudi jaz sem mislil, da ne pridem več živ iz boja, — a našel nisem, česar sem iskal!“

Izgovorivši pa se zamisli globoko ter zre nepremično v plapolajoči ogenj.

„Kaj pa si iskal, dragi Vogrin!“ vprašam z milim glasom nató svojega tovariša. „Ako se ne motim, izpostavljal si se navlašč danes smrti. Le božjej previdnosti se imaš zahvaliti, da Te ne objokujem zdaj — mrtvega.“

„Boljša je smrt, ljubi moj, kot takšno življenje, kakoršno je moje!“ Govoreč pa si nasloni glavo v dlani in vzdihne globoko.

Okoli naju pa zavlada potém mrtva tišina. Le ogenj je prasketal, in tam pa tam se straža oglašala straži, a pohleven dež je rosil utrujeno zemljo. Dolgo sem gledal svojega prijatelja, ko je zrl tako čudno zamišljen v švigajoči plamen, a napósled ga primem za roko, rekóč mu:

„Dragi moj Milko! Že davno sem spoznal, da Te teži nekaj na srci. Ali nisem Te hotel vprašati po tem. Nocój pa si začel sam tožiti o svojem življenji. Zatorej si usojam prositi Te, moj ljubi prijatelj, da mi povéš, zakaj si vedno tako tih in otožen, zamišljen in sam sobój nezadovoljen!“

Po dolgem obotavljanji mi jame vendar razkrivati svoje srce. Pravil mi je, kaj je vse skusil zadnje mesece, poudarjajóč, koliko mora trpeti zavoljo svoje ljubezni do Olge in domovine. Govoril pa je o svojem uzoru tako nežno in s toliko udanostjo, da so segale njegove besede v globino moje duše. Nikdar nisem mislil, da čuti Vogrinovo srce tako globoko in da prenaša on s toliko mirnostjo in zatajujóč samega sebe svoje gorjé.

A stresel sem se, ko mi jame Vogrin govoriti o svojem sovražniku, baronu Bendi. Oči so mu žarele kakor ogenj, ki je plapolal pred menój. Njegove pesti so se krčile, kakor da bi videl v meni svojega tekmeca. Strah se me poloti in bal sem se že, da maščuje Vogrin v svojej razburjenosti in svetej jezi celó na meni, njegovem prijatelji, svojo nemilo osodo. Spoznal sem iz strastnega vedenja, kakšno gorjé še čaka njegovega nasprotnika, ako mu kdaj pride v maščevalne pesti.

Vogrin je izpraznil svojo dušo in srce. Povedal mi je vse, kar ga je težilo. Stoprav zdaj se je čutil olajšanega. Z nikomer še ni do danes govoril o svojej nesreči in nemilej osodi. Nikomur ni hotel potožiti o svojih notranjih bojih. Iskal je smrti, a še le potém, ko je ni našel, razkril je meni svojo ljubezen do Olge, neveste baronove, ter mi razodel neizbrisljivi črt do Olginega ženina, svojega smrtnega sovražnika!

Čudna pa je osoda človeka, ktereга preganja pošast maščevalne boginje. Kako blizu je že bila ona sedaj pritirala Roberta — do maščevalnih rok Vogrinovih! Ali nobeden njiju ne čuti niti ne sluti, da ju loči le kratek pot, a temna noč!!

V takih pogovorih mi je čas hitro tekal. Saj sem se bil ves zavzel nad Vogrinovo osodo. Zatorej pa tudi nisem občutil, da je jelo med tem močneje deževati. Še le ko jamejo stražni ognji ugašati, spoznam, da hudo lije. Okoli naju pa je že bilo vse potihnolo, in napósled še tudi midva umolkneva. Nató se močno zavijeva v svoja plašča ter sediva molcé, radovedno pričakujóča, kaj nama poročajo nočne straže.

Bilo je polnoči. Straže nama naznanijo, da je vse okoli mirno in brez nevarnosti. A kmalu po polnoči vlije se huda ploha, in ta nam stražne ognje celó ugasi. Tedaj pa smo v temnej noči nestrpljivo pričakovali blaženega jutra.

Polagóma je zdaj tekal čas. Spanec je posilil marsiktereга stražnika. Tudi Vogrin je zadremal. In položivši trudno glavo na moje krilo, ležal je tú kakor brez zavesti. Le dihanje sem občutil, a ganol se ni. Meni pa je prihajalo kaj otožno pri srci. Pretresla me je osoda nesrečnega

prijatelja, in moj duh je bil razburjen. Roko sem položil Vogrinu na glavo, gladil mu čelo in lice... A kar na enkrat me vzdrami od daleč klic: „Kdo je tú?“

Jaz skočim po konci, in straža mi naznani, da se nekdo plazé približuje bolnišnici. V trenutku se zasliši velik šum in ropot. A predno pokličem Vogrina in svoje, naj se pripravijo na boj, čuje se pok in strel. Naš oddelek pograbi hipoma orožje ter se pripravi na boj. S polovico straže napotim se takoj na desno, od koder so žvižgale krogle nad našimi glavami. Bolj plazéč kakor hodé približujemo se pazno nočnim napadalcem. A v tem hipu ko zapovém svojim, naj streljajo, nastane za našim hrbotom pri bolnišnici strašen krik: Allah! Allah!

V istem trenutku pa še jamejo ustaši hujshe streljati iz gozda na nas, hotéč nas sevéda takó zadrževati, da bi ne mogli ranjencem in bolnikom na pomoč. A v tem so se varali. Zakaj polovica nočne straže je še bila ostala na svojem mestu v rezervi. In z njo se napoti Vogrin, začuvši napadni krik, k bolnišnici, in tú se vname hud boj.

Nekaj ustašev je že bilo hipoma prve stražnike v bolnišnici posekalo ter si priborilo vhod do ranjenih vojakov. Luči po sobah in hodnikih se ugasnejo. Strašna tema nastane v hiši. Tú nisi mogel razločiti našega vojaka od ustaša. Kričanje in kletev, streljanje in rožljanje razlegalo se je od vseh strani.

A v teh trenutkih ohrabri se tudi Vogrin. Vzemši v roke nočno svetilnico, zapové svojim, naj mu sledé. Luč v levici, v desnici pa sabljo vihtéč, koraka naš rojak na čelu svoje straže v bolnišnico.

Tu pa se je zdaj jelo brez milosti klati in mesariti. Iz éne sobe v drugo gonila je naša straža ustaše, deloma jih s kopiti pobijala na tla, deloma pa prebadala z bajoneti. Ali nekaj ustašev se je pa vendar bilo le še rešilo. Največ jih je sevéda skozi okna poskakalo iz hiše, a nekaj se jih je tudi po sobah v kotih in pod posteljami potuhnolo, menéč, da uidejo tako smrti. Temu pa je bilo drugače. Zakaj Vogrin je vse sobe sam preiskaval, da mu nobeden ustaš ne ostane potuhnen pod streho, a med tem sem jaz stražil hišne vhode, prišedši tovarišu na pomoč. V prvih sobah so našli mnogo ranjenih in ubitih Turkov. Marsikterega so pa tudi še celó zdravega izvlekli iz temnega kota ali izpod nizke postelje na dan.

Zadnja soba v prvem nadstropji je bila za častnike. Baš skozi to sobo je več ustašev uteklo. Poskakali so bili skozi okna na tla. Ta beg in nočni nemir pa je bil bolnike hudo prestrašil. In nekteri izmed manj ranjenih so se celó sami poskrili pod posteljami. Stoprav ko se prikaže častnik Vogrin na čelu svoje straže z lučjo v roki, naznanjajóč, da je vsa nevarnost pri kraji, izlezejo zopet vèn iz svojega skrivališča.

Le eden izmed njih tam v skrajnem kotu si ni upal na svetlo. To je bil nadporočnik — baron Benda. Čul je znan glas ter spoznal po govoru svojega sovražnika — Vogrina. Sree se mu je treslo samega strahú in sramote. Rajši bi bil videl, da ga prebode Turek, nego da bi moral zdaj izpod postelje — Vogrinu, svojemu rešitelju pred oči.

Ali takoj zapazi neki stražnik, da kuči človek tam v kotu pod posteljo. In vojak zakriči: „Tú je še én ustaš,“ ter udari s kopitom svoje puške po njem.

Vsi se zavzamejo nad tako tursko predrznostjo ter obkolijo postelj v velikej razburjenosti žugaje s smrtjo ustašu. Ali ko se pa ta le ne izkobaca izpod postelje, pa še zaukaže Vogrin: „Pojdi vèn, ako si Turek ustaš, sicer te takoj s sabljo posekam!“

Jecljaje in zamolklo odgovori sedaj moški glas, da ni ondi ustaša. Ali predno more Benda, ves omamljen po hudem udarci, povedati stan in svoje imé, izvleko ga siloma stražniki izpod postelje ter ga pehajo močno drzé pred poveljnika.

Z očmi uprtimi v tla, mršavih las in bledega lica stal je zdaj baron Benda — pred Vogrinom! Da pa se zadnji prepriča, ali je to rés ustaš ali ne, privzdigne brlečo svetilnico in mu posveti v obraz... A kakor da bi mrtvec nenadoma stopil človeku pred oči, tako se zganeta v énem in istem trenutku obá, Benda in Vogrin. Kakor obsojenec na smrt, stal je baron pred svojim rešiteljem Vogrinom, gledajóč nepremiéno v tla.

Vogrinu se pretrese duša pri tem pogledu. Vse storjeno gorjé in krivice stopijo mu v tem hipu hujše kakor kdaj koli pred oči. Srd in sovraštvo vzkipi na novo v njegovem sreci. In v tej razburjenosti in brez zavesti bi bil on svojega sovražnika kakor Turka ustaša z bridko sabljo prebodel, ko bi ne bila misel na Olgo zadržávala in krotila maščevalne strasti in togote njegove!

Vsa straža je bila svojega častnika in pred njim stojéčega navideznega ustaša obstopila. Nikdo od njih ga ne pozna. A ker tudi sam ničesa ne govori, mislili so že vsi, da je ta potuhneni ustaš, vrgši orožje skozi okno, slekel svojo vrhovno obleko, češ, da se tako najlažje utaji in reši nagle smrti. Poželjivo in razkačeno gledajo vojaki na svoj plen, hotéč prebosti ga v svojej togoti, kar zadoni močni glas Vogrinov: „Pustite ga; on ni ustaš, on je...“

Pri teh besedah pa ga še Vogrin enkrat s strupenim pogledom premeri od nog do glave, in ne izgovorivši besedice več, pusti ga sredi temne sobe stojéčega. A s stražniki pa gre vèn na prosto, in tú si ohladi pod milim nebom dušo in sree!

Po Vogrinovem odhodu se baron Benda stoprav malo zavé. Vse mu je bilo kakor v sanjah. Taval je potém v temi po sobi. V nezavesti pa se napósled vleže tja v kot na gola tla. Stražnik, ki ga je bil zagledal

pod posteljo, zadél ga je bil tako močno s kopitom v glavo, da je videl Benda v trenutku sto solnc pred sebj, a hipoma se mu je zopet vse stemnilo pred očmi. Le Vogrinov glas mu je donel na ušesa, le njega je poznal. In še dolgo potém, ko je že bila straža odšla, zdelo se mu je še vedno, da stoji Vogrin z dušo in telom pred njim, v desnici sabljo vihtéé. Sanjal pa je v svojej nezavestnej dremoti, da ga hoéeejo nočne straže kakor ustaša ugrabiti in umoriti, a le Vogrinov glas: „Pustite ga; on ni ustaš...“ reši ga smrti!

Tako je bleдел in sanjal baron Benda, dokler ga niso, ko je jelo daniti, vzdignoli strežaji v postelj. A ko se je potém do dobra zavedel, zvé še le od njih, kaj se je bilo prav za prav po noči dogodilo. Nató pokliče svojega slugo Janoša, a njega ni bilo od nikoder več. Ležal je mrtev v prvej sobi. Ondi so ga bili s stražniki vred posekali ustaši, predno je došel Vogrin s svojim oddelkom na pomoč. Za Janoša ni bilo več rešitve. Ljuti Turek mu je bil ostrí svoj handžar porinol v prsi, in ta je tudi obtičal v njih, ko so pregnali napadalec naši vojaki. Umirajóé je videl Janoš stražo korakati mimo sebe, in njej na čelu spoznal je znano obličje — Milka Vogrina!!

Stoprav zdaj se je nadporočnik Benda prepričal, da ni to noč sanjal kakor drugekrati, temveč da je vse le gola, a žalostna resnica. A med rešenimi bolniki se je takoj drugo jutro razlegalo od ust do ust, da jih je to noč le Vogrin, poročnik pri 8. peš-polku, otel smrti s svojim pogumom in veliko hrabrostjo!

Tako je napósled baron Benda vendar samemu sebi pripoznaval, da je réš Milko Vogrin — njegov rešitelj!

Ali on ni dolgo niti hotel niti mogel tega verjeti. Saj mu je lastna vest pravila, da ne zasluži take milosti in dobrote od človeka, kterega je povsod obrekoval in preganjal, uničil mu ves up in nado do samostalnosti ter mu še celó po življenji stregel!

„Res, preplemenito je ravnal Vogrin z menój,“ misli si večkrat Benda. „Take milosti nisem pričakoval od neolikanega Slovenca. V njegovih rokah bilo je moje življenje. Le éna beseda iz njegovih ust, in stražniki bi me bili kakor ustaša neusmiljeno umorili.“

Ali on se ni hotel maščevati nad menój, če mu je bilo to tudi lahko. On ni hotel ugonobiti mene, da si s tem pridobi Olgo, on ni hotel oskruniti rok, s kterimi bi objemal potém — lepo in bogato deklico!!“

In sedaj spozna stoprav Benda, kako zlobno, hinavsko in lopovsko je ravnal nekđaj sam proti plemenitemu rešitelju. Vest in spomin ga peče. Pogreznil bi pod zemljo, kedar koli pomisli, da se imá zahvaliti za svoj život le ónemu, kteremu je stregel sam — po življenji.

A bolj, kakor vse to, pekla ga je v srci misel, da si je Vogrin svest svoje velikodušne zmage nad njim. Nehoté si je domišljeval, da vé on gotovo vse, kar je proti njemu počenjal. Saj mu je Olga brez dvombe naznanila, kako ga je on sam očrnil pri njenem očetu in da se je ona le prisiljeno zaročila s človekom, kterega ne ljubi in ga ni nikdar ljubila. A njen oče je menda tudi že po Olgi samej zvedel za njegovo zvijačo in nesramno laž. Zakaj sicer si ne zna in ne more tolmačiti, kako da še ni do danes od Skenovskih prejel nobenega pisma.

Take hude misli in slutnje so mučile nadporočnika Bendo. Pobit in potrft je bil, vidéč da je vse izgubljeno, ako že vesta Vogrin in Olga za nesramno laž in obrekovanje njegovo. A na dan pa mora priti vse, če ne zdaj, pa pozneje. Zakaj on še ne more zavoljo svoje rane takoj na Dunaj, da bi se o pravem času poročil z Olgo!

Vsled tega je postajal baron Benda malodušen. Njegov up ga je pa tem bolj zapuščal, čim plemenitejše se mu je dozdevalo dejanje in vedenje Vogrinovo. On si ni mogel tolmačiti Vogrinove plemenitosti, ker ni bil sam plemenitega srca. Po sebi, po lastnem dejanji sodil je tudi druge ljudi. Vsakemu je prisojal óni samoprid in pripisoval óno sebičnost, ki je v tolikej meri navdajala lastno njegovo dušo! Nehoté si je torej domišljeval, da se je vedel Vogrin navlaš, s posebnim namenom, blagodušno proti njemu, svojemu tekmecu!

Tej viharnej noči sledil je miren dan. Imeli smo počitek, da se oddahnemo od hudega dela. Ravno sva Vogrin in jaz sedela popoldne v taboru, pogovarjajóč se o ustaškem napadu, kar dojde majhno pismice na mojega tovariša. List je bil od nadporočnika barona Bende. V njem prosi Vogrina, naj ga blagovoli še ta dan obiskati, kajti vsled svoje rane ne more sam do njega.

Dolgo se je obotavljal moj prijatelj, rekóč, da ne gre k baronu Bendi; zakaj s tem človekom je že svojo stvar za vselej dognal. A napósled sem ga vendar pregovoril, in Vogrin se napoti proti večeru v bolnišnico k nadporočniku Bendi.

Na postelji ležéčega, z obvezano glavo in prepadlega lica, našel je Vogrin svojega tekmeca, barona Bendo. Po némem in mrzlem pozdravu ponudi ta prišlecú sedež poleg svoje nizke postelje.

Dolgo moléčita nató nasprotnika. Barve na lici pa so se obéma vidno menjavale, kajti v teh trenutkih so razne misli in spomini navdajali srca obéh. Napósled izpregovori prvi Vogrin:

„Zakaj ste me, gospod nadporočnik, prosili, da pridem k Vam? Govorite, sicer se moram takoj posloviti!“

„Zahvaliti se Vam hočem osebno za svojo in drugih bolnikov rešitev,“ jame s stresóčim glasom baron Benda. „Vzlasti pa Vam zdaj tu izrekam,

da zelo obžalujem in se kesam zato, ker sem Vas bil v dvoboji tako hudo ranil.“

„Zaraditega Vam ni treba kesati se“, odgovori mirno in kakor brez čuta Vogrin. „Zakaj roka se mi je zacéčila. Ali rane, ktere ste mi Vi vsekali v globino mojega srca, še niso céle in menda tudi ne bodo nikdar več. Vi ste mi vzeli vse, kar sem imel. Spravili ste me ob dobro imé, črnili mene in moje rojake, vzeli mi samostalnost in vsakdanji kruh, zatrli najblažje čute ne le v mojem, temveč tudi v drugih sreih, a napósled mi še vidno stregli — po življenji!

To so tiste rane, kterih ne more ozdraviti nobeden zdravnik niti čas zacéčiti. Zavoljo teh ran se morate tedaj Vi kesati!“

Sedaj nastane mrtva tišina. Baron Benda molí kakor zid. On nima besede, da bi govoril, ne vé, kako bi se opravičeval pred svojim sodnikom in rešiteljem. Kakor se zgame človeku život in se v njem vse do zadnjega živca pretrese, ako zasadi vá-nj gad svoje strupene zobe, tako globoko so rezale baronu v srce ostre besede, ki jih je govoril s pomenljivim naglasom nekdanji njegov tekmeec. Vse ga je tako osupnolo in iznenadilo, da ni mogel najti pravih besed za svoje opravičevanje. Razumel je, kar je govoril Vogrin. Vedel je dobro, kaj misli njegov nasprotnik, a vendar se hlini, kakor da bi ne razumel ničesa. Zatorej odgovori:

„Nerazumljive so mi Vaše besede in temen njih pomen. Vi se motite ter mi delate veliko krivico.“

„Ako so moje besede Vam nerazumljive, tem jasnejše je pa vse meni. Srečen bi bil jaz, ako se varam v tem, kar mi je svetlo kakor beli dan.“

Recite, ali niste bili Vi, ki ste me zasledovali v Porečah stopinjo za stopinjo? — Ali Vas ni bila na kresov večer ploha prisilila pod našo pojato, ko ste opazovali Skenovske in mene? — Ali me niste očrnili Vi pri gospodu Skenovskem, proséc ga, naj me spravi za vselej ob samostalnost in službo državno? — Ali niste, spoznavši, da ne najde Vaša ljubezen odmeva v Olginem srci, nasnovali s svojim slugo onega zlobnega načrta, da se na jezeru zavratno napade ter uničí Vaš tekmeec? — In nató še Vi dolžite moje rojake uboja in ropa! A ko sem Vam oponašal, da ste le Vi krivi nesreče Olginega brata Riharda, pozvali ste me v svojej besnosti na dvoboj, in tedaj ste mi vidno stregli — po življenji!

Kaj ste še pa počeli pozneje, pa véste sami. Ali nič ni tako skrito, da bi ne postalo enkrat očito! Prisilili ste po zvijači in nesramnih lažéh nedolžno deklico, da se je zaročila z Vami. Udała se je ubožica prisiljena. A kolikor jaz vé in gospico Olgo poznam, ne bode te Vi nikdar z njo uživali srečnega življenja. Ona Vas ni nikdar in Vas tudi ne bode in ne more nikdar in nikoli spoštovati niti — ljubiti!

Jaz poznam Olgino nedolžno in plemenito srce. A tako se ne more nikdar družiti v srečnej zakonske harmoniji s človekom, ki si je le siloma, zlobnostjo in lažmi prisvojil njeno roko, zato da uživa potem — tuje bogastvo!

Recite, ali ni to rés, kar Vam tú trdim!... So li pa moje besede gola laž in obrekovanje ter Vam le žalijo čast in stan, tedaj pa vstanite sami, ali pa pokličite kogar koli izmed svojih prijateljev, bodi si tudi Randiča samega, naj se bije z menój za Vašo prazno in navidezno čast baronsko!

Tú stojim jaz, in dokler ni zadnja sraga moje žaljene krvi prelita, ne jenjam in ne odstopim od svoje trditve!

Vogrinova odločnost in samosvest je bila oplašila in uničila že prej malodušnega barona. Prestrašil se je hudega očitavanja, in ni ga mogel več zavračati. Čutil je moč in silo svojega svestega si nasprotnika. Spoznal je, da vé Vogrin vse njegove naklepe do pičice. A takej odločnosti bi se tudi ne mogel več uspešno in srečno ustavljati. Povrh pa je še Benda iz Vogrinovih besed povzel, da vé vse to tudi Olga in njen oče, gospod Skenovski sam!

A kaj naj stori on sedaj! Ali še more pred oči možu, čegar otroka je tako nesramno pred njim samim ogrdil? Ali si še more misliti, da bi mu sledila Olga pred oltar, če vé ona, kaj je počel, kaj namerjaval, kaj storil njen ženin?!

V take misli je bil baron Benda utopljen, in Vogrin, končavši svoj govor, čakal je na njegove besede. Upadel mu je bil ves up, udal se je svoje osodi....

Benda ni tedaj odgovarjal Vogrinu niti se opravičeval pred njim. Le k steni se je obrnul, rekóč tiho in jecljaje:

„Moje moči so jele zopet pojemati. Zdaj ne morem govoriti. V bodočih dneh Vam naznanim svoj odgovor in sklep. Z Bogom!“

Tako sta se ločila Benda in Vogrin, ne da bi se bil poslovil eden od drugega.

Tri dni pozneje pa smo se imeli napotiti proti Gračanicai. Vogrin je bil te dni bolj vesel kakor poprej. Prav rad mi je pripovedoval, kako se je sešel s svojim nasprotnikom. Vsak dan pa mi je omenjal, da se bode še moral, predno odidemo od tod, meriti v dvoboji, ali s kom, tega ni vedel sam. Tudi za sekundanta me je bil naprosil, ali moja obljuba je bila odveč.

Trije dnovi so že bili skoro pretekli, a poziva na dvoboj še ni bil poslal baron Benda. Zvečer pred napovedanim odhodom pa me pošlje Vogrin k nadporočniku, naj mu naznanim, kdaj mi odhajamo. Ali na moje besede je Benda le z glavo pokimal, rekóč-mi, naj še Vogrin malo potrpi, češ da dojde vse ob pravem času.

Prišel je dan odhoda. Zgodaj se vstopimo v vrste ter jamemo korakati naprej, ali od barona Bende še vedno ni nikakoršnega poziva.

Prišli smo že bili kake pol ure proč od taborišča, a kar na enkrat se pozove častnik Vogrin iz naše vrste. Nepoznan jezdec mu vróči pismo. Predno pa Milko pisanje prebere, oddirja že vojak skokoma nazaj proti Doboju.

Pismo se je glasilo také-le:

Blagorodni gospod poročnik!

S tem pismom Vam pošljem zaročni prstan z urézanim imenom: Olga! Blagovolite ga osebno izročiti gospici, od ktere sem ga bil prejel. Pridejano pismo pa dajte gospodu Skenovskemu z nepoškodovanim mojim pečatom. V njem zveste kraj in način — najinega dvoboja.

Doboj, 10. sept. 1878.

Nadporočnik baron R. Benda.

Vogrin se je čudil in zavzel nad tem naročilom. On naj tedaj zaročni prstan, ktereга je dala Olga svojemu ženinu baronu Bendi, nosi sam, dokler ne pride na Dunaj ter ga osebno ne izroči njegovej nevesti?! On še naj gre v hišo gospoda Skenovskega, kteri ga je spravil ob službo in samostalnost bojéé se, da izneveri njegovo hčer ogerskemu magnatu! On mu naj lastnoročno odda pismo, v kterem zvé kraj in način dvoboja z baronom Bendo, Olginim ženinom?!

„Kaj pomeni to? To je slabo znamenje! Tega ne storim nikdar!“ misli si zdaj Vogrin ter je takoj hotel pismo s prstanom vred vrniti jezdecu. Ali tega že ni bilo nikjer. Vogrin si tedaj ne more pomagati. Nehoté shrani zaročni prstan in pismo na gospoda Skenovskega!

A neko notranje veselje sem vendar le pri tem opazoval na Vogrinovem lici. Večkrat si je prstan nataknuol na roko, a si ga zopet hitro snel. To je delal moj prijatelj vsak dan, in to čestokrat zaporédoma. Napósled pa je jel nositi prstan vedno na roki. Čuval ga je kakor dragocen zaklad. Prav veliko veselje je kazal do njega, baš kakor da bi mu ga bila, odhajajóčemu v Bosno, Olga sama podarila.

Čim dalje pa ko ga je nosil, tem bolj je postajal Vogrin živ in vesel. Prejšnja zamišljenost in nezadovoljnost je izginola iz njegove duše. Milko je bil sedaj isti človek, kakor sem ga poznaval na Dunaji. Edino, kar ga je skrbelo, bil je le dvoboj, v kterem se še ima meriti s svojim nasprotnikom. Čudno in nezapodno se mu je pa dozdevalo, zakaj naj on stoprav na Dunaji pri gospodu Skenovskem zvé za kraj in način napovedanega dvoboja!

Ali na ta boj stavil je Vogrin vse svoje upanje, češ od njega je življenje njiju obojih odvisno. Zatorej se je pa tudi moj tovariš pripravljaj ná-nj, kedar koli je mogel, dobro vedóč, da le tu moč in spretnost veljá!

Po zadnjih bojih je bilo naše vojaško življenje postalo kaj enolično. Razvèn nekaj prask nismo imeli večjega boja z ustaši. V kratkem se je to bosansko okrožje pomirilo. Konec meseca septembra smo si že napravljali in iskali stalna bivališča po trgih in vaséh za prihodajo zimo.

Kratko je bilo naše vojskovanje v Bosni, a tem težje in uspešnejše. Ali tudi plačilo je bilo lepo in veliko. Neskončna navdušenost je vladala v naših vrstah, ko so se venčali meseca oktobra vojaki za svoj trud in posebno hrabrost. Med venčanimi je bil tudi moj prijatelj Vogrin. Prejel je iz rok našega generala red železne krone tretje vrste za svoj osebni pogum in hrabrost, da je bil v Doboju bolnišnico otel iz ustaških rok!

To odlikovanje je navduševalo našega rojaka. Zdaj je prvič spoznal, da se tú ne gleda na rod in plemstvo, temveč le na osebne zasluge. Tem bolj pa ga je sedanje visoko priznavanje njegove hrabrosti veselilo, ker je že pregloboko občutil krivico, ki so mu jo delali v civilnem stanu, in to le vsled neopravičenih ovad in krivih nazorov o njegovem delovanji!

Ta bridka skušnja je tudi odločila Vogrinovo prihodnost. On se ni obotavljal, dati slovó svojemu prejšnjemu poklicu ter posvetiti drugemu vse svoje moči. Razglasil se je bil namreč poziv, da lahko vsak izmed rezervnih častnikov takoj za aktivnega prestopi k armadi.

Po svojem odlikovanji poprime se i Vogrin te misli. In rés, on si izvoli nov poklic, dobro vedóč, da lahko človek v vsakem, tudi v vojaškem stanu, deluje v prid in korist svojemu rodu!

S tem korakom je sicer Milko ovrigel svoj sklep, da gre v samostan, ali on ni s tem izgubil ljubezni do svojega naroda niti pozabil uboge svoje matere in sestre.

Prestopivši k novemu poklicu postal je naš rojak samostalen. A ko so ga pa dne 1. novembra še povišali v nadporočnika, bil je tudi v časti in stanu enak svojemu nasprotniku, nadporočniku Bendi!

Kmalu potém pa, ko se je Bosna in Hercegovina pomirila, jeli so se vračati vojaški oddelki nazaj v Avstrijo. Tudi jaz sem se pozno v zimi ločil od svojega prijatelja, ali ta pa je moral ostati v Bosni. Tam je preživel Vogrin zimo, tam je videl pomlad!

V tem času se je pa mnogokaj izpremenilo. Nadporočnik Benda je bil prišel v poznej jeseni v veliko bolnišnico v Budapešti. Ondi je črez zimo ozdravel ter se vrnil spomladi na svojo grajščino ob Blatnem jezeru. Ker pa ni bil zavoljo svoje rane na nogi več sposoben za vojaško službo, šel je v pokoj, in zdaj se je odločil, v kratkem prevzeti svoje posestvo.

Tú je živel potém zá-se tiho in mirno. Šel ni nikamor. Tudi na Dunaj ga ni bilo. Ni si namreč več upal, nepovabljen priti Olgi in njenemu očetu pred oči. Ali pričakoval je še pa vedno, da ga bodo Skenovski sami od sebe vabili na svoj dom. A v tem se je varal naš baron.

Gospod Skenovski ni imel nikakega veselja več, da bi klical k sebi človeka, ki si je hotel na tako nesramen način pridobiti njegovo hčer ni njeno doto. Zakaj oče je bil črez zimo spoznal nedolžnost in čistost svoje Olge. Sedaj pa mu je tudi na enkrat postalo očito, da ni baron Benda prav za prav po Olgi, temveč le po njenej doti hrepenel, da si z njo opomore v svojih dolgovi. In zdaj je Skenovskega le še edino to tolažilo, da se in bil ta zlobni namen baronu posrečil, in da mu je za posojilo, t. j. že prej odšteto Olgino doto, zastavljena polovica njegovega posestva.

Gospod Skenovski se je sevéda neskončno sramoval svoje kratkovidnosti, obžalujóč, da je gojil tako malo upanja do žene in lastnega otroka. Za plačilo in v zadostjenje pa je prepustil zdaj Olgi, naj si sama po lastnem nagnenju in volji izbere svojega ženina. Ali nje mož mora vendar dobro in stalno službo imeti, naj si tudi ni plemenitega rodú. In ta določba je dala stoprav deklici novo življenje!

Preteklo je bilo poletje, prešla je jesen, izginola zima, odkar se je ločila Olga od Vogrina. Ves ta čas ni bilo ne sluha ne duha o Milku. A kje ga naj zdaj išče, da mu naznani svojo srečo in veselje?!

Na novo je vzplamtela Olgina ljubezen. Izgubljeni upi so se jej vračali. Srečna bodočnost sijala je deklici zopet nasproti. Le edina skrb, da je še Vogrin brez službe in bolan, kalila je njeno popolno srečo. Še večji pa je postajal nje dušni nemir, ko je spomladi zvedela po dr. Sirniku, da je bil šel Vogrin v Bosno in da se še ni vrnol nazaj. Strah in up sta torej vedno navdajala Olgino dušo.

Težko je pričakovala tedaj deklica oni čas, da se kakor lansko leto napoti z materjo v kopel Poreče. Domišljevala si je vedno, da mora na njegovem domu zvedeti kaj več o Vogrinu Ali glej, kar človek najmanj pričakuje, to ga rado iznenadi! V začetku meseca maja, baš na isti dan, ko je bila lansko leto plesna veselica, dojde nenadoma k Skenovskim nadporočnik — Milko Vogrin.

Dobil je bil za nekaj mesecev dopusta. Prvi njegov hod je bil do Skenovskih na Dunaj. Zakaj on je hotel in moral baronovo naročilo izpolniti. Tú izroči sedaj Olgi zaročni prstan, njenemu očetu pa oddá zapečaćeno pismo od nadporočnika Bende. Sam pa je radovedno pričakoval, kateri kraj in kakšen način v dvoboju mu naznanja ta list!

A kako se zavzame, ko mu čita gospod Skenovski sledeče besede iz pisma:

„Prepričan, da ne dela prisiljena zakonska zveza človeka — srečnega, vračam gospici Olgi zaročni prstan. Zakaj jaz vém, da imám plemenitega, svoje vrste tekmeča. Krvav dvoboj bi še imel sicer odločiti, kateri izmed naju obéh je vreden Vaše hčere, ali jaz odstopim od te terjatve, prepuščajóč gospici Olgi samej, naj si po lastnej volji in nagnenosti

izbere iz naju — svojega ženina. Kogar si ona izvoli, o tem pa naj veljá, kakor da bi bil zmagal v dogovorjenem najinem dvoboju!!“

Temne in nejasne so bile s prva Skenovskim te besede, ali Vegrin jim je takoj raztolmačil njih pomen. Dolgo je pripovedoval naš rojak o raznih bojih in dogodkih v Bosni. Govoril je o običajih in navadah prostega bosanskega naroda ter jim slikal krasoto zasedene dežele, naglašujóč njene vrednosti za Avstrijo!

Vsi so vestno in pazno sledili njegovim besedam. Osobito pa sta Olga in Rihard vsa zamaknena poslušala, ko jim je Vegrin razlagal, kako je v Doboju odbil napad ustašev ter rešil z drugimi vred tudi — barona Roberta. Napósled so mu pa vsi častitali, vzlasti pa gospod Skenovski in gospa, na njegovem odlikovanji, iz srca želéč, naj mu novi poklic in stan več veselja in sreče prinese, kakor je je užival do sedaj!

Pozno v noči se je še le poslovil Vegrin od gostoljubne rodbine. Ali zdaj so ga navdajali novi čuti. Ves pomlajen in navdušen ločil se je ta večer od svoje Olge. — — —

* * *

Jaz pa nisem več let videl potém svojega prijatelja, odkar sem ga bil zapustil v Bosni. Še le letos o velikih počitnicah, ko sem zopet potoval po Koroškem, snidem se z njim. Krasno Vrbsko jezero me je vabilo k sebi. Jaz izstopim v Porečah na slovenska tla, in tú me sprejme nekdanji šolski tovariš in prijatelj dr. Sirknik. In zdaj si ne morem kaj, da bi si ne ogledal ville Skenovske, o ktorej mi je Vegrin daleč tam dole v Bosni toliko pripovedoval!

In glej, ko pridem do vrtnih vrat, vidim že od daleč, da mi gre naproti prijatelj Milko. Nató me pelje na krasni vrt, in ondi me predstavi svojej blagej ženi Olgi, roj. Skenovskej, ki je ravno igrala s cvetóčim, dveletnim svojim sinčekom. In tú smo potém oživiljali spomine na pretekle čase, obédujúč krasoto svoje domovine, a nad nami je plaval angelj mirú in zakonske sreče!

Voda in njene moči v domišljiji štajerskih Slovencev.

Národno blago. Priobčil *J. Majciger*.

(Dalje.)

17) Neki oče je imel tri hčere. Vse tri bi se rade omožile. To zvé povodnji mož, ki je imel v bližini v nekem jezeru velikanski grad. Pride tedaj starše deklice snubit, ktera je rada v to privolila in šla z njim. Ko pride do velike vode, vpraša ga ona, kako bosta prek prišla. Povodnji mož pa udari samo s palico po vodi, in takoj se je razgrnola, da sta po suhem prek šla. Kmalu dospeta do velikanskega gradu, ki je bil z visokim zidovjem obdan. Drugi dan jej prinese mož človečje uho in nos, naj mu to v kaši za obed skuha. Ona pa si je mislila, zakaj bi njen mož tako gnusobo jedel, ter zakoplje kuhano uho in nos v pepel. Ko mož domú pride, prinese mu kuhano kašo na mizo. Mož kašo dolgo meša in ko ne najde mesa v njej, vpraša ženo, ali mu je skuhala uho in nos. Potém gre v kuhinjo in reče: „Uho in nos, kje sta?“ Ona pa mu odgovorita: „Tukaj v toplem pepelu.“ Nató prime ženo, poreže jej ušesa in nos, jih pojé, njo pa vrže v globoko pivnico. Zdaj si hitro nekaj zmisli ter gre po drugo hčer, rekóč, da mu je prva zbolela in ta čas bi mu naj ona gospodinjala. Tudi njej prinese človečji nos in ušesa veléc, naj mu jih skuha. Ona jih sicer skuha, a zakoplje je tudi v pepel. Ko mož domú pride, prinese mu kašo na mizo. Dolgo meša in meša, pa ko ne najde, česar je iskal, ide v kuhinjo ter zavove po navadi: „Uho in nos, kje sta?“ Ona mu pa odgovorita: „Tukaj v toplem pepelu.“ Nató tudi njo pograbi, odreže jej nos in ušesa ter jo v isto pivnico vrže. Zdaj gre po tretjo hčer, in ta gre tudi rada z njim. Ko prideta do nekega studenca, reče mu ona, da je zelo žejna. On jej pa velí, naj hitro gre in se napije, tistima goloboma pa, ki tam na „dencah“ sedita, ne sme dati piti. Ona pa dá najprej goloboma piti in potém se še le sama napije. Med tem pa ptiča izpregovorita in jej povesta, da sta njen dedek in babica, njen mož pa da je povodnji mož. Preje ni namreč nobena vedela, kdo je ta snubač. Povesta jej tudi, da bode on i njej prinesel človečje uho in nos. Naj mu jih skuha in je potém mački dá, ktero si naj nató okoli pasú priveže. Ona vse to po zapovedi stori. Ko mož domú pride, vpraša jo, ko ušes in nosa v kaši ne najde, zopet po navadi. Uho in nos pa rečeta: „Tú v toplih črevih smo!“ Nató reče on: „Ker si ti zdaj to pojedla, moral bom jaz sedem let spati. Uiti pa mi ne smeš, ker te jaz potlej najdem, bodi si tudi med vodami in gorami.“ Ko ona zdaj tako po gradu sem ter tja hedi in si razno-terosti ogleduje, zagleda skozi neko ključavnico v izbi starega moža

sedécega, in ta jej veli, naj ga reši, ter jej pové, da ima ključ od te izbe povodnji mož v levem ušesu. Ona gre po ključ in tako reši ubogega starčeka. Zdaj si nanosita dosta jedi in se zapreta v „kišto“ ter se spustita z njo v studenec, ki je bil na sredi gradú ter izvir vsem rekam, kolikor jih je na svetu. Kišta plava vedno naprej, in ko sta že skoro vse pojedla, prideta v neko veliko jezero, kjer je kralj ravno ribe lovil. Ta zapové svojim ribičem kišto loviti in odpreti. Ko jo odpró, najdejo starčeka in mlado žensko notri. Ženska se kralju zeló dopade, in ta se v njo zaljubi. Ona pa mu pové, da jo pride njen mož za sedem let iskat in da jo tudi gotovo najde. Kralj jej pa postavi hišo nasredi omenjenega jezera, pri vsakih dverih pa postavi volka za stražnika. Črez nekaj let pride res tisti mož. Na gori blizu jezera je ravno pastir ovce pasel, in ta mož mu vzame ovco in jo vrže na tla, da se v dva kosca razleti. Potém dá vsakemu volku kos mesa, gre notri in najde svojo ženo ter jo hoče odpeljati. Ko sta že bila pri dverih, reče ona, da je nekaj pozabila, in on naj na njo pri dverih počaka. Med tem pa sta ravno volka pečenko pojedla, pograbitá divjega moža ter ga raztrgata. Ne dolgo potém je bila svatovščina pri kralji z omenjeno hčerjo, in veselja ni bilo ne konea ne kraja.

18) Povodnji mož je čisto zelen in stanuje najrajši v globokih vodah, posebno v vrtincih in tam, kjer je voda tako globoka, da je vsa zelena. On vabi male otroke k sebi ter jim kaže lepe in čudne igrače, ki so ali zlate ali rudeče ali pa pisane itd. Če gre otrok po katero teh igrač, potegne ga k sebi in ga zavleče v svoj stekleni grad, ki se nahaja sredi vode. V gradu pa so lepe sobane, vse polne raznih zakladov.

19) Nekdaj je povodnji mož veliko deklico iz vasi v svoj grad odnesel in jo za ženo vzel. Ko je bila že dolgo pri njem, prosila ga je, naj jo pusti, da gre nazaj v vas, da vidi svoje stariše, brate in sestre. Dal se je pregovoriti in on spusti deklico. Šla je na svoj dom, pa se ni hotela več vrnoti. Povodnji mož pa je bil vsled tega tako jezen, da je celo jezero razburil, in nastala je strašna burja.

Posebno rad stanuje v vrtincih in potegne ribarje, ne slutéce nič nevarnega, rad v globočino.

20) Povodnji mož črti tudi prešestnice. Nekdaj se je taka peljala na božjo pot z drugimi romarji, hotéča spokoriti se. Bila je lepo oblečena. Na rokah je imela zlate prstane z dragim kamenjem, v ušesih pa dragocene uhane. Ko so se že do sredi jezera pripeljali, nastane strašen vihar. Ladija je bila že polna vode. Ljudje so strahú trepetali in Boga prosili rešitve. Pa vse nič ne pomaga. Veslarji velijo ljudem, naj vse dragocenosti, ki jih imajo pri sebi, pomečejo v jezero. Pa tudi vse to ni pomagalo. Zdaj reče korman, naj tisti, kateri se čuti največjega grešnika,

tako da ga celó voda preganja, rajši sam v vodo skoči, da ne utonejo vsi drugi zavoljo njega. Prešestnica skoči v jezero in vihar je prenehal.

21) V potoku, ki teče mimo vasi, stanuje povodnji mož. On ima v največjej globočini blizu vrtinca stekleno palačo. Na otroke, kateri v vodo kamenje mečejo, je pač zeló hud, ker se boji, da bi mu steklene palače ne potrupali. Tudi kopati se je tam hudo nevarno, ker se povodnji mož o človeškem mesu živi. Posebno mu diši meso od otrok.

22) „Ne hodi k mlaki, da te „Muk“ notri ne potegne!“ Tako svarijo slovenske matere svojo deco. Kakošen pa je „Muk“? Muk je „velik ded“, ki čaka v luknji pod bregom, da bi potegnil otroka k sebi s kosmato roko. Neka starka je videla, kako se je Muk v vaškej mlaki kopal. Sedela je na pragu domače kože, ki stoji na visokem griči in molila večerno molitev. Bila je jasna mesečina, in videla je, kako se je pokazal korenit mož in se spustil v mlako ter začel vodo plati in malo da ni skoro vse vode izplal. Iz zemlje pa so se čuli zamolkli glasovi, klici ujetih otrok. Muk pa je na skoro izginol.

23) Posebna neprijateljica je reka Mura nečistnicam. Če dobi tako v pest, ne izpusti je več, če ne vrže od sebe, kar jej je najdražjega. Zgodilo se je, da je zagnala neka taka deklina, ko so se peljali na Prekmursko k nekej veselici, nove opanke s krasnimi peticami v Muro. Le tako je bil rešen lahek čoln z ljudmi vred gotovega potopa.

24) Neki večer so zlati žarki zahajajóčega solnca kaj lepo obsevali valove razburjene Mure. Kraj brega je sedela pet let stara ribičeva hčerka. Igrala si je z okroglim prodcem, kajti vajena je bila vode. Na enkrat se obrne proti vodi ter plosne v otročjem veselji z ročicama. Pred njo plava velika zlata riba, gladka ko svila in žamet, svetlejša od večernice na jasnem nebu. Dete se bliža čudovitej ribi, stopi za njo v mlačno vodo, a kmalu jo vzdigne val ter zanese po vodi naprej, naravnóč proti velikej skali sredi reke, in ondi izgine v silnem cmrku deróče Mure. Preteklo je leto in dan. Murski ribič nastavlja zopet sake in rakičja po strugah. Sedel je enkrat na obrežji ter menda ravno mislil na izgubljeno hčerko. Zdaj zagleda sredi reke bel majhen čolnič in v njem belo dete, ravno tako, kakoršna je bila hčerka pred letom izgubljena. Čolnič udari ob skalo, voda se razdeli, čolnič in dete pa se izgubita polagoma v globočino. Drugi dan je bil zopet ribič že na vse zgodaj pri reki ter postavljal sake in mreže. Velika mreža se začne močno gibati. V njej zapazi ribič zlato ribo, ki se skuša na vse moči oprostiti. Že jo drži ribič v rokah, kar se prikaže tik njega velikanski mož proséc ga: „Pusti mi, ribič, zlato ribo! Razsvetljuje mi temne sobane v gradu pod vodo. Žal ti ne bode. Dam ti hčerko nazaj!“ Ribič izpusti zlato ribo, velikan pa govori dalje: „Pridi zvečer ob solnčnem zahodu tja k ovej skali ter udari trikrat z veslom po njej!“ Solnce še ni bilo za gorami, ko vesljata mož in žena

proti omenjeni skali. Žena, ki je že komaj čakala, da zagleda drago hčerko, iztrga možu veslo iz rok ter bije po skali, da so udarci glasno odmevali od bližnjih hribov. Reka se razdeli, in s čolnom vred padeta obadva v neizmerno globočino, ker se nista na tanko ravnala po „Mukovem“ povelji.

25) Bister potok prihaja iz visoke pečine proti lenej Sotli. Tam, kjer zapušča pečevje, je zarasten z grmovjem, in ta kraj se imenuje „Rožna loka“. Tú se v jasnih nočéh „Vile“ kopljejo in igraje po vodi prepevajo svoje mile pesni. Ali gorjé človeku, kateri jih zalezuje ter njihovo petje in njih pogovore posluša. One ga gotovo ulové in mu oči izkopljejo. Neka deklica jim je bila pri kopanju njihovo dragoceno obleko pobrala, ali one jo zapazijo, in drugi dan je plavala deklica mrtva proti Sotli.

26) V Sotli gospoduje povodnji mož in blizu njega njegov največji sovražnik „škrat“. Domovje povodnjega moža se imenuje „Veliko peklo“. Voda je na tem kraji čisto mirna, pa neizrečeno globoka. Okolica je pusta in zapuščena, še pastirji ne pasejo tukaj radi svojih čred; stari kot mladi se njega strašno bojé. Povodnji mož se je v prejšnjih časih preoblečen v lovca med ljudmi pogostoma pokazoval, ali drugi dan je v vasi vselej nekoga manjkalo, in nikdar niso vedeli kam za njim. Zdaj pa ima drugo društvo, namreč povodnje device. Te so prišle po Savi Bog vé odkod iz Kranjskega in se spustile tudi v Sotlo. Ali kdo popiše njih strah in grozo, ko so se hotele vrniti, a so pred sebjó zagledale strašno pošast, povodnjega moža. Ta jih je grohotaje v svoje domovje prignal in tam na debele dolge verige pripel. Tako mu ne morejo uiti, a lahko se obiskujejo in prikazujejo na površji. In marsikdo je že čul po noči njih tužno petje!

(Konec pride.)

Krstonoše, národní praznik srbski.

Spisal *Jan. M. Bogović.*

Kar je katoliku praznik sv. Telesa, to je pravoslavnemu Srbinu Krstov dan, *Krstonoše* — križenosci, samo s tem razločkom, da praznujejo katoliki ta praznik na določen dan, pravoslavni pa po svojej volji, kedar jim je drago, samo da je v meseci maju ali juniji.

Ta praznik prav za prav ne spada pod zgornji naslov, ali če se vzame v ozir, da je s crkvenim praznikom zvezan tudi star narodni običaj, običaj gostoprimstva, mislim, da se more ta praznik prav lahko uvrstiti med narodne praznike.

Poglejmo si ta dan malo поближе. Kakor povsod, imajo ta dan tudi pri nas možnarji največ opraviti. Fantje polnijo in palijo, da po ušesih zvenči. Razvèn tega gre procesija po polji z zastavami, križi in drugimi podobami, kakor pri katolicih, samo s tem razločkom, da se bere eno evangelje na pokopališči in to navadno tretje. Kar se preje in po evangelji godi, ne nahaja se v katoliškem obredu. Žene zgotovijo domá vsake vrste jela, napolnijo čutare z vinom ali slivovko, pa gredó na pokopališče. Tam se vsede vsaka na grob enega iz rodovine in počne „kukati“. Kukanje ni jokanje, ampak nenavadno vpitje s pevajočim glasom. Kukanje ni izraz duševnega bola, ampak — običaj, navada.

Ko pride procesija na pokopališče, zvrši se crkveni obred, potém slečejo duhovniki crkveno obleko, narod posede na grobove, pa udri po jelih in pijači — za pokoj mrtvih.

Tú se napija, razgovarja, eden drugega časti — vse za pokoj mrtvih. Slovencem se bode ta običaj morebiti čuden zdel, ali pri nas ne more to biti drugače. Krstonoše brez pojedine, to se ne dá misliti.

Po pojedini se vrne procesija nazaj k crkvi, kjer je četrto evangelje, in s tem je crkveni obred končan.

Po božjej službi gre vsak domú, kjer so zbrani gostje, ki so prišli ta dan v gosti. Ti so iz rodbine, ali pa prijatelji, ki so hišnemu gospodarju s tem skazali čast, da so prišli k njemu. Domačica je pripravila, kolikor jej je bilo mogoče, da se pokaže. Vsak vaščan, pa tudi najsiromašnejši, ima goste. Kolikor več gostov, toliko večja čast je za gazdo. Ljudje pridejo, če tudi niso povabljeni. Kedar pride vaščan v mesto za ta praznik kupovat potrebnih stvari, obiše svoje prijatelje in poznance, ki so v večjem in boljšem položaji od njega. In ako bi imel rad, da mu pridejo na „Krstonoše“ v gosti, tedaj mu pa samo reče, da so v njegovej vasi ta in ta dan Krstonoše. S tem je že tudi izrazil povabilo. Svojih bližnjih prijateljev ne vabi, ti pridejo sami.

Mladina gre popoldne, če dopušča vreme, na ples, starejši pa ostanejo pri prijači domá, poležejo po travi, razgovarjajó se o marsičem, osobito pa o dobrih preteklih časih.

Bosenske zanovétke.

Spisal *Rajko Perušek.*

XIX.

Pri nekej konečnej razpravi proti trem bratom, ki so si po krivem prisvojili veliko zapuščino svojega strica, privalil se je v sobo kot priča strašno debel človek. Ko je zopet do sape prišel, odgovori na predsednikovo vprašanje, kdo in kaj je, svestno: „Mi smo Abdulah effendija, carski

činovnik.“ „Kakov carski činovnik?“ „Nadzornik mohamedanskih šol!“ „Ali ste oženjeni?“ „Smo.“ „Koliko Vam je let?“ „Nam je 53 let.“ In tako je na vsako vprašanje odgovoril v pluralu maiestatis; kajti na vsako vprašanje v pluralu, odgovarja Bosnjak tudi v pluralu. Skoro sem imel priliko, поближе seznaniti se z njim. Prišel je v gimnasijo turskega veroučitelja nadzorovat. Ko se je skozi vežna vrata do stopnic privalil, počel je počasi penjati se v prvo nadstropje. Da je do vrha 15. stopnice prispel, potreboval je ravno 5 minut; zakaj po vsakem koraku je malo postal in počival. Mogoče, da se je tudi sam bal, da se pod njegovo stopinjo lesene stopnice ne zrušijo, in zatgadel je tako oprezno korakal. Ali sedaj je bila muka, priti v sobo. Bilo je odprto samo eno krilo vrat. Skušal je na ravnost vstopiti, ali ni šlo, bil je preširok. Sedaj se za 45° okrene in skuša po strani porinoti se v sobo. A tudi ta napor je bil brezuspešen. Vrata so se morala na stečaj odpreti, in stoprav sedaj je mogla njegova debelost brez težave v sobo vzlesti, kjer se je najčvršča stolica zá-nj poiskala; ali tudi ta je močno zaječala, ko začuti to nenavadno težo.

To je bil tedaj effendija Abdulah, v célem Sarajevu visokospoštovana ličnost zaradi svoje učenosti in modrosti. In to je tudi bil, učen namreč in moder, kajti on je dovršil vse šole. Take šole so mejtefi (mektebi) ali osnovne šole, v katerih se mlada Turad uči oddelke iz korana čitati, kar po priliki štiri leta traje. Vsaka mahala ima vsaj po eno džamijo in kraj džamije mejtef. Te šole pa se znatno razlikujejo od naših. Na vzvišenem mestu sedi hodža, deca sedé s podvijenimi nogami na kožah darovanih ovac ali na čilimih, pred njimi pa leži na nizkih klopeh koran. Razvèn te knjige je edino učflo palica, ki se v eksemplarih razne velikosti nahaja v šoli; kajti od gospoda učitelja se vendar ne more zahtevati, da bi vedno po šoli hodil in na red pazil. A ker so turski paglavci baš tako neposajeni, kakor naši, treba jih véasih malo s šibo pošegetati. Kolikor je bolj od hodžinega sedeža oddaljena vrsta, v kateri deček sedi, tem daljša palica zazvižga nad glavo nemirneža. Nauk pa se podaje v teh šolah tako, da hodža enega ali pa dvojico k sebi vzame ter njima v glavo vtrobi, kar jih hoče naučiti, potém zopet dva druga, ali ona, ktera sta se lekcijo že naučila, morata zopet druge podučevati. Da je pri tem sostavu nauke vedni nemir v šoli, to se lahko razume, vzlasti ako še pomislimo, da so otroci kar familijarni z učiteljem ter z njim šale zbijajo.

Nad učitelje takih šol bil je postavljen kot nadzornik naš Abdulah effendija. Ko je bil edenkrat baš v imenovanem svojstvu pozvan na večerjo z dvema učiteljema, bala sta se ga grozno poslednja dva možakarja ter pazljivo gledala na vsak mig, da mu ustrežeta. Ker vina ni pil, nalokal se je šerbeta, v kateri mu je proti koncu pakosten sogost nalil tudi rakije, tako da se je effendija, že od dima in vročine omočen, opil

in ko se je jacija razlegala raz munar, oblastno onima zapovedal, naj gresta z njim klanjat se. „Ajd Tuzlo,“ dejal je jecajóč, „ajd Ribiću, da se klanjamo.“ Ošli so res vsi trije na nekako divanano ter se na rogoznici (Schilfnatte) klanjali. A pri onej attitudi, ko mora leči na trebuh in potém zopet vstati, zavalil se je naš debeli effendija in ni se mogel več vzdignoti. A zdaj pa jame na pomoč klicati. Ali tovariša mu nista pomagala, ker sta bila po zakonu popolnoma v molitev utopljena, in tedaj je jel tudi psovati, kar je privabilo ostale neturské goste iz blagovalnice (Speisezimmer), in ti so zagnali vsemu respektu nasproten smeh. Po dovršenej molitvi sta ga sevéda hodži vzdignola, ali on je bil ipak jezen, ker so se pijani gjauri šalili z njim, pa tudi na hodži, ker ga nista bila preje vzdignola. Enega od njiju ni celó mogel trpeti, in zató si je ta vedno želel, da bi dobil mesto učitelja na „medresi“ ali bogoslovskej šoli.

Kdor je zvršil mejtef in hoče dalje studirati, podá se v medreso in postane „softa“, študent. Tam se uči 8—10 let koran na pamet in potém pokaže pred izpitnim poverenstvom svoje znanje. Ta izpit je dosta strog, ker mora znati citovati poglavje, stran in vrsto vsakega izreka, mora znati tolmačenje, ktero je obče veljavno itd. Razvèn tega se učé arabske grammatike in syntakse, temeljnih naukov matematike in prava (fikh). Kedar softa iz teh naukov izpit napravi, zadobi naslov „hafiz“. — To šolo nadzoruje Hilmi-effendija, muftija sarajevski. Nobena važna stvar se brez muftijine fetve ne sme učiniti. On izreče, kedar se ima kaka nova stvar uvesti, svojo fetvo, ali je po božjem zakonu dovoljeno ali ne, ter svoj izrek potrdi s citatom iz korana in drugih svetih knjig ter pristavi svoj „muhur“ t. j. pečat, ki obično služi namesto podpisa.

Kdor to šolo dovrši, more postati „hodža“ t. j. učitelj v mejtefu, ali pa tudi zadobiti manjšo svečeniško ali sodniško službo.

Kdor pak hoče zadobiti večje službe, ta mora še dalje študirati, in navadno pošiljajo imovitejši Bosnjaci svoje sinove v Carigrad, kjer se izobražujejo „uleme“ t. j. pravniki. Ti morajo učiti se „multeko“ (občni zakonik mohamedanski), „sakko“ (nauk o sestavljanji sodbenih spisov), različne načine pisma za sodbene spise (mohamedanci imajo več kot deset načinov pisanja), izdelovanje ilamov (razsodeb) in bodjetov (posegovnih dokumentov) in različne druge stvari. Ta nauk traje zopet več let, in razvidno je, da je mož še precej star, predno dovrši visoke nauke. Taki sodniki so naibi (manjši sodniki in notarji), kadije (sodniki), mufetiši (iztražni sodniki) in „mollahi (nadsodniki). — V Bosni imajo ti sódeci majhen delokrog. V njih področje spada „šerijatski sôd“, namreč obiteljsko, ženitbeno, podedovinsko in skrbniško pravo mohamedancev. Predsednik šerijatskega sôda je kadija ali pa mollah, in prisedniki v „medžlisu“ (skupščini) so ugledni mohamedanski mestjani. V vseh drugih stvareh nimajo sedaj kadije nič več govoriti.

Višji duhovniki so „müderişi“ (professori), potem „šeihi“ (starci), „četibi“ (ki v džamijah glasno molijo), imami, mujezini in kaimi (erkvenjaki).

Duhovniki imajo dohodke od vakufa in opravljajo vsa crkvena opravila zastonj. Sodniki niso imeli plače ter so za vsako stvar dobivali percente in takse. Sedaj imajo stalno plačo.

Vse te nauke zvršil je naš Abdulah effendija in obnašal je za turskega vremena visoko službo. Pokazal mi je edenkrat svojo uniformo, ki je s tolikim zlatom obšita, kakor pri nas le ona tajnih svetovalecev. Ali ker je sedaj cesarski činovnik, noče je več obleči, ampak čuva jo, morebiti v nadi, da se zopet povrati v Bosno tursko gospostvo.

Sicer pa mož tudi nekoliko geografije in matematike razume, tako da je v resnici eden najbolj naobraženih mohamedancev. Ali evropske uglajenosti nima. Po kosilu v društvu riga v znak, da mu je dobro v tek šlo. Ko mu je neki gospod ponudil cigare, zagrabil je kar vse. Takih stvarij bi se mu moglo več očitati, ali zameriti mu jih ne smemo, ker je on pravi Turčin, din-direk (čvrsti stolp turske vere), ki prezira gjaurske običaje.

(Konec pride.)

M r a v l j e.

Spisal *J. Koprivnik.*

(Konec.)

F. Sužniki v mravljišči.

Očitati smo morali mravljam egoizem in prepirljivost, grajati jih pa zavoljo pohajevanja in lenobe nismo imeli do sedaj uzroka nobenega. Marveč hvaliti smo morali njihovo pridnost in vztrajnost. Kakor pa ni pravila brez izjemkov, tako se tudi nahajajo med v obče pridnimi in delavnimi mravljami take, ki si rade olajšajo svoje breme in se ognejo rade dela, če se le dá. Da je pa to mogoče, pridobijo si te mravlje nekaj tujih mravelj, ktere jim morajo hlapčevati ter opravljati v mravljišči opravila, ki jih prinaša vsakdanje življenje. Mravljam, ki drugim hlapčuejo, pravimo sužniki, gospodarje pa imenujemo mravlje grabljivke ali amazone.

Kako si pa pridobi ta gospoda sužnike? — Nekaj plemenitašev gre iskat naselbino takih mravelj, pri kterih jemljejo navadno sužnike. Ko so jo našli, povrnejo se domú, in sedaj se vzdigne celo krdelo te gospode in lomasti proti mravljišču, ktero namerjava opleniti. Voditelji in poveljniki četam pa so oni pozvedovalci, ki so bili mirno naselbino zasledili. Do stanú dospévši, obstopijo ga čete v tesnih vrstah in kakor bi trenol, shruje

céla armada na mravljišče, pokolje stražnike in varuhe, vdere v stan, naloži za ploda (ličink in bub) — dela vcev — ter ga odnese. (Zalege, iz ktere bi se razvile moške mravlje ali pa samice, nikdar ne vzamejo.) Premagane in oplenjene mravlje žalujejo dolgo po svojih otrokih, a vse zastonj, nazaj jih ne dobijo več.

Kaka osoda pa čaka otroke v tujem mravljišči? — Nikakor ne tako huda, kakor bi si človek mislil. Tuje mravlje jih gojijo, kakor da bi bili njihove krvi. Ko so pa odrastli ter postali krepki, morajo delati, in to bi bili morali tudi domá. Ker pa sploh ne vedó, kaj se je bilo z njimi zgodilo, in ne slutijo, da niso pri svojih, poprimejo se dela in delajo veselega srea v blagor novej domovini.

Pri nas se nahajate dve mravlji, ki imate sužnike, in sicer mravlja krvavica (*formica sanguinea*) in mrvinec rusec (*polyergus rufescens*). Prva je podobna rujavej mravlji (*f. rufa*) in se gledé podobe lahko z njo zamenja, a naseljuje se po solčnih brdih in ne po gozdih, kakor rujava, ter nanaša mnogo manjša mravljišča od rujave. Opleni pa neko črno-rujavo mravljo (*f. cunicularia*); razvèn te pa še dve drugi, in sicer *f. fusca* in *lasius alienus*. Dasiravno ima mravlja krvavica sužnike, vendar dela tudi sama, in sužnji jo pri delu le podpirajo. Čisto drugače je pa to pri južnoevropskej mravlji: *polyergus rufescens*.*) Za delo ni mar niti njenim delavcem niti babicam niti moškim mravljam. Vsa opravila v mravljišči morajo opravljati sužniki; ti postopači še ne žrejo sami, ampak pitajo jih sužniki strežaji. Če odpremo mravljišče, prikažejo se hitro sužniki, da popravijo storjeno škodo, a plemenitaše vidimo sprehajati se po mravljišči, kakor da bi se ne bilo v stanu nič posebnega zgodilo. Kar bi deloma opravičevalo plemenitaške šege te mravlje, je to, da žival sploh ni za težko delo. Njena grizala so tako nežna in šibka, da bi se polomila, če bi bila mravlja prisiljena, z njimi krepko prijemat. Mrvinec rusec napada najrajši mravljo: *f. cunicularia*.

Nekteri še štejejo k mravljam grabljkam rujavo, komaj 4 mm veliko mravljo: *strongylognathus testaceus*, ki se nahaja bolj po redko v majhnih stanovih pod kamenjem. V njenej družbi najdejo se delavci mravlje: *tetramorium caespitum* (Basenameise). Ker ni ta mravlja zaradi šibkih grizal za težko delo in ker živijo pri njej delavci — druge mravlje, smatra se za grabljkvo, dasiravno se še ni zasačila pri roparskem poslu.

G. Mravlje drugih krajev.

Dr. Mayr popisuje 92 evropskih mravelj.***) To je pa jedva $\frac{1}{13}$ vseh do sedaj poznatih formicidov. $\frac{12}{13}$ jih živi torej v drugih delih

*) Dasiravno je prav za prav le v južnej Evropi domá, nahaja se tudi pri nas, sevèda bolj po redko.

**) Glej Die europäischen Formiciden von Dr. G. L. Mayr.

naše zemlje. Ker ima mnogo tujih mravelj čisto druge šege, nego naše domače, hočemo jih nekaj omeniti.

V zapadni Afriki se nahajajo mravlje, ki nimajo stalnega bivališča. Danes je tukaj, jutre tam. V društvu so manjše in večje (do 11 mm velike) živali. Ime plemenu je *Anomma arcens*. Solnce je tej mravlji smrtni strup. Zategadel je celo društvo skrito po dnevu v raznih zatišjih. Kakor hitro pa zaide solnce za goro, prihruje druhal iz svojih zakotij in koraka v gostih vrstah naprej iskajoča si živeža. Žabe, kače, kušarji, miši, podgane in vsakovrstna golazen je njihov plen. Zeló udave (velikanske kače tamošnjih krajev) bojda posilijo. Včasih vderejo v človeška stanovanja in hudo gospodarijo med domačim mrčesom. Prej ko zasvita, ni v hiši več niti podgane niti miši niti ščurka; le gole kosti in drugi ostanki ležé po tleh. Da mora pobegnóti človek ob tem pohodu iz hiše, je samo ob sebi razumljivo. Ako pridejo ti požeruhi do reke ali potoka, naredijo bajé „živ most“ (korenjaki izmed njih se postavijo tako, da so drugim plavajoča brv), in po njem prebrodijo na ono stran. Če jih pa iznenadi ob deževji povodenj, zberejo se v klobéč — vzemši slabotne v sredo — in plavajo tako dolgo po valovji, dokler ne neha povodenj ali jih ne zapodi veter na suho.

V celem južnej Ameriki pa na otoku Kuba živi črnorujava, 15 mm velika mravlja, *oecodoma cephalotes* po imenu. Žival je neznano kvarljiva tam nasajenim pomarančevcem in kavovcem, ker jim pogrizne listje in ogloja korenine. V celih procesijah pridejo kvarljivci (delavci in debeloglavi vojaki) in spležejo na drevesa. Vsak si odreže s klješčastima čeljustima palec širok košček lista in ga odnese domú, da ga porabi v stavbo svojega podzemeljskega, več metrov obsegajočega mravljinjeka. Razvén tega še vrta in rije mravlja na vse strani okoli mravljišča in ogloja, ako se je bila blizu sadežev naselila, tanke korenine (najdrobnejše celó pogrizne), da se mora drevo prej ali slej posušiti. Tudi v človeška bivališča pride včasih kakor poprejšnja, iskat si živeža. Prebivalci pokončajo naselbine po tem, da jih izkopljejo, izžgó ali pa naselnike z žveplenim dimom zadušijo.

Najzanimivejša med vsemi mravljami je pa ona, ktera se peča s poljedelstvom. To je opazoval Angličan Linsecom v državi Teksas v Ameriki.

Po vsej pravici bi si smela zapeti:

„In orjem in sejem
In zrnje sadim.“

Kjer se misli naseliti mravlja poljedelka, *myrmica molificans* — tako se namreč imenuje žival, — skoplje si luknjo v zemljo. Krog luknje naredi iz rahle zemlje kegljast nasip, ki je tem višji, čim rajši je tam, kjer se je ugnezdila, povodenj. Okoli nasipa izpuli travo do $\frac{3}{4}$ —1 m na široko

in zrahlja tla. Ta „izorani“ pas okoli nasipa je sedaj njeno polje. Tukaj „naseje“ vsako leto proti koncu meseca oktobra neko posebno travo — „mravljinji riž“. Meseca novembra začne setev zeleneti. Če pribode poleg mravljinjega riža iz zemlje kako drugo zeljce, odgriznejo ga takoj mravlje ter zavlečejo v stran. Ko „žito“ dozori, vzamejo pridni kmetovalci zrno za zrnou rahlo iz klasja ter ga pospravijo v stan. Pleve, ki so se držale zrna, izmečejo pozneje vèn. Če jih povodenj iznenadi in jim voda „žito“ zmoči, znosijo ga, kakor hitro je lepo postalo, na površje nasipa, da se ondi posuši. Tista zrnca, ki so bila že cime pognala, izmečejo v kraj, druga pa pospravijo zopet v „žitnice“. V svojem poljedelstvu se ne dá mravlja motiti. Ako jej živina podrza žito, pa se takoj preseli.

Še onih tujih mravelj naj omenimo, ki so tako rekóč rudinarji, kajti one vedó rudnine ločiti. Julij Fröbel pripoveduje namreč, da je našel v Kaliforniji mravljišča, ki so bila iz samih kalavčevih (Feldspat) zrníc, druga zopet iz samih kvarčevih. Neki tamošnji domačin mu je pokazal célo vrečico drobnih rudečih granatov, ki jih je bil nabral iz velikega mravljišča.

Da se v tujih krajih razvèn navedenih še nahaja mnogo zanimivih formicidov, je samo ob sebi razumljivo, a prostor, ki je temu spisu omenjen, ne dopušča, da bi jih še več tú omenjali.

H. Korist in kvarljivost mravelj.

V gospodarstvu narave imajo mravlje jako važno mesto. Ker se hranijo tudi o mrhovini, zabranijo s tem (poleg drugih živalij), da se ne nakopiči v zraku preveč človeku in živalim škodljivih plinov, ki nastajajo pri razpadanju (gnijenji) organičnih tvarin, kar je v toplih krajih še bolj kakor pri nas pomenljivo. Da napadajo razne golazni (gosenice, ličinke, črve itd.), pouzročijo z drugimi živalimi vred, da se tak mrčes preveč né množi. To ima posebno v toplih krajih svoj pomen. Pri nas je ta posel bolj najezdnikom (ichneumonidom) kakor mravljam izročen. Najezdniki polagajo namreč svoja jajca v druge žuželke, vzlásti v gosenice; njih ličinke žró na živem telesu napadene živali (gosenice) in je ujedó.

Kakor se je že zgoraj omenilo, izločujejo zeliščne uši neprestano neko lepljivo sladčico iz sebe. Ako bi ne pospravljale mravlje te medice, nakopičilo bi se je toliko okoli neokretne in lene zeliščne uši, da bi se morala živalica zadušiti v njej! Kdo bi ne občudoval modrosti stvarnikove! — Mravlje same služijo marsikterim živalim v hrano, tako na pr. mravljinčarju (*myrmecophaga*), podzemeljskej svinjki (*orycteropus*), mnogim pticam, žuželkam itd.

Človeku koristijo mravlje neposredno s svojimi bubami (napačno jajci), s katerimi se krmijo ptice pevke, zaprte po gajbicah. Dajejo tudi domače kadilo.

„Spet druge gredó po nabiri,
Kadilo napravljat domá,“

hvali jih Slomšek.

Pri nekterih boleznih se pridavajo zdravilnim kopelim. V takih krajih, kjer je mogo smrekovih in jelovih gozdov, skupijo prebivalci za mravljinje bube lep denar. Mariborski trgovec K. S. mi je pravil, da dobi vsako leto s Pohorja po 40—50 hl mravljinjih bub, za ktere izplača 600—800 gld.

Dobivajo se pa bube iz mravljinjeka takó-le: Nekaj korakov od mravljišča, najbolje na poti, ugladi se košček zemlje. Okoli uglajenih tál se naredi draga, v katero se voda napelje. Sredi tega otoka skoplje se plitva jamica ter pokrije z drobnim vejevjem. Krog jame se nasiplje 2 prsta debelo mravljiščne tvarine z mravljami in bubami vred. (Najboljše je vzeti tvarino iz srede mravljinjeka, ker je tu največ bub.) Živali začnejo letati prestrašene po otoku ter iskati mesta, kam bi naj pospravile in poskrile zalego. Kmalu so odločijo za jamico sredi otoka. Semkaj znosijo bube in ličinke, a kreljevje pustijo. Tako dobi bubobir v udrtni popolnoma čista „mravljinja jajca“. Da pa ne izlezejo iz bub mlade mravlje, ki bi jo sevéda takoj pobrisale, morajo se z vodenim parom ali v vročej peči v zaprejki zadušiti.

Znatne škode ne napravljajo mravlje naših krajev človeku nikdar, a nadlegujejo ga včasih s tem, da ščipljejo in pikajo na pr. plevice, ko plejejo korenje, ali vrtnarje, ko nadelujejo grede. Če zasledijo kako sladčico (strd, vkuho, sladkor itd.), obišejo nas mravlje tudi domá, a lahko se jih ubranimo, če namažemo razpoklino, kjer vhadajo, z degetom (Theer) ali pa tla s pepelom potrosimo. Na ta način jih tudi lahko preženemo iz ulnjaka. Ako hodijo na sadno drevje srkat sladkih ovočnih sokov (na mladem drevju iščejo le zeliščne uši in niso škodljive, marveč koristne), zabrani se jim dohod, da se naredi okoli debla obroč iz degeta, ki se pa mora večkrat ponoviti. Hujše kot naše domače mravlje so sevéda nektare tuje. Med temi se tudi celó tako hude nahajajo, da preženejo po céle nasebine!

I. Nekaj o okamenelih mravljah.

Fossilne ali okamenele mravlje se nahajajo v tretjaških ali terciarnih skladih. Pri Oeningen-u ob Constanzskem jezeru našli so jih v tamošnjih skrilnikih cela gnezda. Tudi v jantaru (Bernstein) so pogosto krilate mravlje. Kako pa so prišle v jantar? Jantar je, kakor znano, fossilna smola nekterih predpotopnih storžnjakov, vzlasti od igloveca: pinites suc-

cinifer. Po teh drevesih so mravlje lazile, kakor še dandanes po drevju rade lazijo. Nekatere pa so obtičale v lepljivej smoli, pritekajočej iz drevesa. Novi dotoki smole so mravljo s časom popolnoma zalili in jo ogrnoli. A ko je drevo zastarelo, podrlo se je ter strohnelo; smola z ogrnenimi mravljami vred pa je ostala kot nestrohljiva v manjših in večjih grudicah v prhlevini in se pogreznola v teku časa v zemljo, kjer se nahaja sedaj kot jantar. To pa sevéda ni edini način, kako jo nastal jantar. Mnogokrat so se tudi pogreznoli celi gozdi takega drevja. Kako pa zaliva in zaključuje smola drobne živalice, vzlasti mravlje, pa še lahko dandanes opazujemo osobito pri smreki.

Stanko Vraz, pesnik in pisatelj slovenski.

Spisal *Andrej Fekonja*.

„Postal za mater je pisavnik“.

St. Vr.

IV.

Poleg poezije pečal se je Vraz istodobno v književnosti tudi s prozo. Oni čas, kakor rečeno, bilo je v Gradei več mladenčev, kateri so se združili v povzdigo slovenskega slovstva. Ti mladenči so se, po svedočanstvu Dav. Trstenjaka, vsak teden shajali ter pogovarjali in podučevali, in tako položili prvi temelj slovenskemu pisateljstvu na Štajerskem. (Koledarček slovenski za 1855, izd. dr. J. Bleiweis.) Pisali so pak pesni in poslovenjevali podučne spise za prosto ljudstvo.

Kakor se iz Vrazovih pisem razvidi, bil je uprav on, Vraz, „duša malemu društvu slovenskih pisateljev“; vsaj s časom je to postal. Tako vodi na konci leta 1835. Vraz z Miklošičem prevajanje Schmidovih pripovedij za mladino na slovensko ter odločuje, kaj ima kateri od društvenikov prelagati; a želi, naj bode jezik štajersko-slovenski, ne kranjski, in k letu misli on začeti te knjižice izdavat.

O tem piše namreč Muršecu dne 3. grudna 1835 (v bohor.): „Moj dragi! — Meni je ne bilo mogóče k Cvetkovim prvencam priti, da bi se tam nazoči s Vami od poslovenjenja Schmidovih pisem spominjal ter kaj bi Vam za poslovenjenje odlóčil, spomenol. . . Za to samo poslušnite nekoliko besedie od Schmida: — Pripovesti sem že skoro vse med pomagavce razdelil. Vam sem odlóčil pripovest: „Zgubleno dete“, da mate Vi sami exemplar Schmidov, Vam nepošlem originala (pa tudi prilike né). — Ne treba besedne prelozbe; ne treba neli tudi kranjsine; samo po takem narečji pište, v kakem so bili najni dozdajni listi. Le

prelagajte po slovenskem t. j. kak dober štajarski Slovenec govori. — Pašcite se. Tri pripovedi so že gotove. Po vuzmu bóde se tiskati začelo. . . . Miklošič Vas lépo pozdravljuje. Perva povest od njega poslovenčena najmre: „Kanarek“, in druga: „Kresnica“, je že gotova, na skorem pred cenzuro položena bó. Berž čas bo tudi na čelo vsega déla postavljena. Murko Vas tudi pozdravi. On ma zdaj mnogo silnih opravil, da je ceremoniarus i. t. d. za tega voljo ne vtegne slovenski pisati; al se deno raduje nad našim nakanjenjem rekoč: Da bom bar ja obečanje zveršil, ktereга je on pred — tremi letmi včinił, pa zavolj mnogih mudnih okolic ne spolniti mogel.“

Ali je kaj od tega dela rodoljubnih slovenskih pisateljev zagledalo beli dan? — D. Trstenjak veli l. c., da je „nekoliko zvezkov Schmidtovih pripovestij za mladino v slovenščino prestavljenih, zbirke narodnih slovenskih in mnogo drugih krasnih pesnij bile so plod tega hvalevrednega trsenja.“ — Vraz je izdal pripovedi P. E. Jaisa: „Navuki v' sgledih“, iz nemškega prestavljeni za slovensko mladino od Drag. Šamperla, „in je pisal lep članek kot predgovor tem bukvam, v katerem podbuja Slovence skrbeti za narodno slovstvo. Podpisal se je v teh bukvah z imenom „Jakob Cerovečan“, po rojstnem kraju Cerovcu.“ — L. 1838. izšlo je v Gradci na stroške nekterih domoljubov delce pod naslovom: „Novi Vedesh sa Slovenze“, kakor Vraz naznanja Prešérnu 1. avg. 1838. — Oni posel pak zdi se, da je ostal nedovršen, morda za-tó, ker je bil Vraz med tem čul in poprijel nazor Prešérnov, da za sedaj slovenskim pisateljem ni zadosta duševna spretnost, pisati po godu in za potrebo ljudstva, temveč da morajo pisati za sredaji stan, sredi ktereга in s kterim oni živé, čutijo in mislijo.

Tako namreč piše Muršecu (tedaj kaplanu na Ptujii) nekder l. 1837: „Meni bi jako drago bilo, da bi se med Ptujskimi meščani ljubav do Slovenščine mogla prijeti ino korenje svoje razpelati. Nam treba, kaj se narodnost med srednim stanom budi, zakaj dokler se duh takih ljudi ne očuti, je našo pisanje, če, bogvè! kakkoli verstno (klasičko) zapstonj — mlatev prazne slame — zakaj kmet je preprosti, kaj bi se k našim mislam podignol; ino pak smo že tak odrejeni, kaj nemoremo s telom ino dušom k njemu — v njegovo življenje stópiti: Naše mišljenje je k šegi, ki po mestah kraljuje, priklenjeno. Če se ravno hapimo kaj v prostem obleči — za krožaj prostega duha (einfacher Ideenkreis) pisati — se moremo dosti trapiti (bi lahko rekel) same sebe za norce meti; ino če móčno delo opravimo ino sami sebe preglednemo, vidimo kaj si samo debele čóhe oblekle, duša ino lice pa še je le tajisto ostalo. Tak se tudi Prešern toži ino pravi, kaj je vsa naša pisarija za proste ljudi — prenavljanje (affectation), v kterem ne živosti, da naše življenje ne je med njimi.“

V.

Glas o Vrazovem književnem zanimanju je že moral tedaj pro-dreti k slovanskim prvakom v Česko; kajti iz Kraljevega gradca ga Šafařík nekder l. 1835. ali 1836. s pismom vabi, naj bi naznanjal o slovenskem slovstvu. A Vraz hotéč se oglasiti piše med drugim, da je on v Gradci od lani začel nekatere mlade Slovence učiti ruski, a Miklošič jih bode učil poljski, da bi s tem vzpodbudila mladino k večjej ljubezni do slovenščine in za večjo skrb o njenem književnem napredku, kateri je sedaj, po slavnih delih V. Vodnika, Jarnika, Ravnikarja, Prešerna in zaslužne „Kranjske Čbelice“ zeló slab. To pismo Vrazovo naj tú priobčimo; važno je od marsiktere strani. Glasi se (pis. v bohor.):

„Kaj po moji misli bi Vam po volji blo od naše sloveznosti zezve-diti, je na kratkem takega stališa: Naši dozrajni še živi pisarje so zvun Ravnikarja, Jarnika in Prešerna, pred kterimi se naj vsak Slovenec pokloni, vsi ne spomenja vredni, pa tudi hvala Bogu že malokteri peresa gubi (Naj Slovencom ne bó za-nje žal!) alj boljšega dobička se slobodno Slovenska nada od zdajnih krepkih mladencov, sinov, kateri so se ne samo školnoj módrostjoj zadovoljili, ampak v knjigah plemenitih moží starega in zdajnega véka pravico in resnico iskavši navčili tudi svoj narod ljubiti in mu duševnim in telesnim premoženjem na ponudbo biti. Dozdaj še je seer jihovih marlivih dél ničesar ni na svétlo se podiglo, alj zrok je nevtrudno popravlanje, kritično pilenje, naj bo naše slovezno občinstvo tim bolj, slobodno rečem, se popolnoma zadovoljilo ž njih pismami. — Frant Miklošič pravnik tretjega leta na univerzitati tukejšni, mladenc po starih klassikih in zdajnih znanovitih delah razsvečen, je že mnogo v vrstnem in prostem spisal peru, kar v Kranjski čbelici in v nekem dru-gem časopisu, kterega bo sam redigoval, na svetlo dati nakani. Po mojem nabadanji sem štiri mladence naklonil, kaj so se pri meni rosiski učili, več bo jih se prihodno letino k tem nauku priklenolo. Drugo leto bo tudi g. Miklošič polski učil. Po takem načini misliiva v Gradci Slovence s tim obuditi, se vsem Slavenskimi jezikom priučovati in je na cesto napeljati, lepoto in obilnost našega lastnega narečja v pamet vzeti in spo-znati, ktero bi se že slobodno se sestrami v red postavilo bilo, de bi jemu solnčee milši sijalo blo. Jeden tih spomnjenih je jako čutlivega in vrelega srdeca za vse dobro in lepo, t. j. on je za pevca rojen. Pod imenom Ivan Dragutin bo tudi v Čbelico neke drobtine dal. — Letos in ravno tega hipa je tukaj z Lajkamove tiskarnice zišlo delo najmre: Pesme in fabule duh. g. Volkmera izdal An. J. Murko. — Ta šerbekarija polna gramatičnih blódkov je že pred petdesetmi letami nasekana, alj zdaj se je sloveznik najšel, kateri besednik z gramatikoj vred v jednem leti zgotovivši alj, po istini reči, 70—80 arkov napisavši do za-

prašenega Volkmarovega rókopisa prišel, ga malo pretepel, z učeni mi naznamki in popravki obogatel i pod tiskalo djal — ecce ingens opus! — Trezen sódec tih 12 arkov bo scer spovedal, de so nekdej iskričice pevskega duha spaziti, kter pa v pótih nevednosti gramatične in aistethične zdihavle, alj vondar ni vredno, de ga žarno solnce zdajne razsvetnosti posine. Volkmar je v Lotmergi mojem sósedstvi ne dalje uro pota od mojega zležnišča rojen bil, kjer po trdenju zdatelja še izdaj tak govorijo ko ob času sv. Kyrilja in Methoda, škoda de sem bil jaz dozdej tak gluh in še ne trohice te jednakosti čutil. Vem de tudi Vi ne bote tak srečne ostroumne razsodnosti meli to potrditi s tega listeka, kteri je celo po mojem zležničnem narečju pisan zvun nemškvavčin, ktere zares nemrejo se tak davnega kolena med našem narodeki hvaliti. A toto délo bo pri nas lakotnostjo požrto, izdatel do nebes podignjen. Recenzent bo pali usta na stršaje odprl, vse koteke čelustnic z nemškim bombastom paphal in razčeperjenim pisekom počel: Kak po groznih goščavah temne noči potniku na zbavljenje iz slepih mrakov zvezdica prisine, kak i. t. d. (Po tem še sledi treh alj štireh „kak“ ze svojimi dohodki), tak prijatelju naše sloveznosti delo: Pesme in fabule d. g. Volkmera i. t. d. To čtevši (moj) Slovenec, ki se je v nemških školah odrodilstva, ktereга sam ne čuti, navčil, je v nebesa pomaknjen, pripadne hvali recenzentovi pred ko je črko hvaljene reči načel soditi — čteje, čteje, in slednič res vsako skradno nemškvavčino za lepo vzeme, skrikne: Murko je vtič, ker nam je pali nekaj tak čudno lepega in dobrega podelil. V sleparskem je lahko vsakemu kurečjim pogledom kraljevati. Vi bote mi morbiti za zlo vzeli, de sem to vbogo knižico tak trpkimi in grenkimi rečmi pretepel; alj odpuste mi nevoljo, ktera me vsikdar pri tak nezrelah delah šušmarskih popade in mi žolč gane. Jaz se zares nad vsem brez reda veselim nad vsem dokonalim našega narečja, čbelica mi je že nek sladki hipek privabila, alj take trnine mi vso dobro voljo oğrenčijo, de ustnice morajo bridkim besedam odpreti Tacitov zakon: Sine ira et studio prelomiti. *) Še enkrat in na vsikdar rečem: Vse, kar je v našem narečju pisano dozdej, se je zvun Čbelice in del Ravnikarovih, Vodnikovih in Jarnikovih pridnim zobekom listnih molov zadolžilo. — Al zadost od prešlosti zdajne. Prihodnost nam lepši sad obeče. Jaz mislim, de me moja nada ne bó vkanila, ker večidel starše in zdajne ljubovnike in hranitelje našega jezika poznam. Starši, kterim tudi Murko (nema še več

*) K tej sicer ostrej sodbi svojeј o starem Volkmaru, ktero tudi v pismu Kastelcu izreka („Kde kde so scer iskricice pevskega duha viditi, alj v pótah gramatične in aestethične neznanosti vpljenjen se ni mogel ze vsoj močjó razširiti“), Vraz vendar dostavlja (Kastelcu): „Škoda, alj ne čudo za one dneve naše sloveznosti.“ — „Pesmi na koncu knige so od g. Cvetka farja in papeža naših sloveznovernih duš na malem stajari.“

26 let) dohaja, so lastnovoljni-ljubljivo koristni, k tem še pridajte Horacijevo: querulus, castigatō censorque minorum. Če nas kdor kaj bojezljivo drzne reči, taki je nemški odgovor: Was wisset Ihr jungen unerfahrenen Leute, Ihr sollet unter alten Männern schweigen. Takih odgovorov voljno. Zatorej se nečemo več radovoljno v tako društvo zapeljati, če navk in razsvetvanje potrebujemo, ga raj v tihih knjigah in v lastnem prostem narodu iščemo. Zato vsaki tih, ki bó kaj pisal, slobodno reče: Če sem kaj mojem narodeku pomagal, sem samo z močjo lastnih trudov moje glave in pričinkom mojih prijateljev, mojih vrstnikov — pomagal. Bog daj, da bi se le moje besede na skorem spolnile, občinstvu se prvenci mojih prijateljev oglasili. Za leto dni, ne dvojim, bo barem . . .“ (Več ni, žal! — a je tudi samo koncept.)

VI.

Vraz je pošiljal tudi nekaj svojih pesniških prvencev v Ljubljano uredniku „Kranjske Čbelice“, M. Kastelcu, prilagajóč i pesni od treh vseučilišnih tovarišev svojih in nekaj slovenskih národnih pesnij. Piše také-le (boh.):

„Kak še je kaj gospod bčeljar? Kak še se kaj počuti milostivna gospodična, Vaša krasna in brhka čerka kranjska bčelica? Oj ti vprašnji mam dostikrat na misli. . . . Al vendar ne samo mislima, ampak tudi djanskem gosečim peresom sem Vam že več pisem nasnoval, pali sloveznó dobrovoljnostjó sad moje glavè poslati nakanil, samo Bogu žal, vse se je spet trezni moji razsódnosti zamerilo, in Bogu hvala! v pisarni mizici zaostalo. A propos, kaj šušmariji delajo (zdi se mi, de jim tim pridavkom nem krivice storil), ki sem Vam je po g. Smoleti poslal? Saj ste še jih ne v čbelico dali potisnoti? Oj lahko bi tim moje in Vaše lastno imè na norca postavili — lahko pa ne. Neka slovezno-verna duša bi morti pred jimi tako poštenje počutila, ko jaz zdaj pred Jean-Paulovim perom, ki ga ne razumim. Al pa Vi kaj tih ščrbekarij prav več razumite? Meni se zdi, niti učeni g. Čop, ker sam če moje lanjske pisma preteplem več prav ne razumim kaj sem bil pisal, po učenosti alj óčitno i vestno reči, po nerazložnosti clo Jean-Paula presegnem in se skoro z Apokalipso prikladnoti smem. Sromaška slava! Čemu ste mi ne prošnje spolnili in mi ne nedostatkov mojega piseka popravili alj barem naznanili, ter vse kar sem Vam poslal za pobolšenje nazaj poslali? A zdaj Vas za Božjo voljo prosim, brž po prijētju tega lista, ko bote brž vtegnóli, mi to ponizno molbo zvršiti. — Te priklenjene pesmi so od treh Akademikov, kateri se vseh slovenskih jezikov učijo. Jaz mislim, de bodo te pesíne vredne se v Vaši čbelici ponesti. — Za rešilo jih Vam priklenem 6 národnih pesem, ktere prosim z oglasom vred v čbelico postaviti.“

No Vrazovi poskusi v Ljubljani niso našli priznanja!!

V istem pismu naznanja Vraz dalje Kasteleu, da so on, Vraz, in Miklošič in nekteri drugi poslovenili nekoliko izbranih pesnjaj od najslavnejših pesnikov evropskih, in te prevode mislita V. in M. kmalu izdavat, a prosita iz Ljubljane od Kastelea in vzlasti od Prešérna prineskov za namerjavano delce: „Jaz in Miklošič sva nekaj ptujih samih plemenitih pesmi najimenitnejših pevcov Europejanskih poslovenila. Prvi zvezek nakaniva ak ne že na robí letošnjje, za res na početku prihodne letine. Ne bi li nama tudi Vi kakih ptujih pokrajnčenih pesmic poslali, na lišp najnega prvenca? Vaše ime (*) po čbelici dobro razširjen bi novakoma dosti pripomogel. Mi radi vse kaj se kolj originalnega pri nas vrstospíše Vam pošlema, ak nama dovoljite vse kaj se pri Vas pokrajnči poslati. Zlo prijeten bi nam bil (*) Lord-Byronova Parisina, katero so g. Dr. Prešern preslovenili, ker še zvun mojega poslovenšenja Byronove „Slové“ (Fare thee well!) in Grayevega „Grobja“ (church-gard) ničesar z Angličanjskega nimava. Z Dunaja nama je obečan Virgiljev Georgikon, smrt kneza Ugolina, nekoliko španjolskih romanc. Z Goethea je prenešeno: Erköning, Mignon, Fischer und die Spienerin; s Schillerja: Hector und Andromache, die Bürgschaft; z Mickiewicza: Powróť taty, z de Lamartina je pod prstmi: L'isolement, le lac in l'invocation, zred tega je gotovo dvanajst sonetov Petrarkinih, španjolskih romanc s knige: Silva de romances viejos, in z novo-grčkega nekih pesmic narodnih s Posartove gramatike. Pomorte nama pomorte, če Vam je Vaša dobra volja, midva bova vsakem pripomočniku srdcom hvaležna, in Vam osoblivo o velkem srpni alj kimavci. S to nadajó se Vam ter mnogočestitema gg. Čopu bibliothekarju in Detru in pevcu Prešernu priporočí“ itd.

Iz tú navedenih književnostij je Vraz sam na slovenski prelagal razvèn iz angleške brez dvojbe še tudi iz poljske, francoske, italijanske, španske in novo-grške; kajti s temi literaturami se je uprav on mnogo pečal že tedaj*), a pozneje je priobčil ilirskih ali hrvatskih prevodov iz vseh teh jezikov (poleg slov., česk., rusk., nemšk. in škot.) ter imenovanih (in drugih) pesnikov (Děla II. III. IV.). (Konec pride.)

*) Tako piše Vr. na pr. Prešérnu 19. nov. 1837: „Ich studiere jetzt besonders das slavische Volkslied, und habe zur Vergleichung auch das Lateinische (nach Čejakowskys böhmischer Uebersetzung), Spanische und Neugriechische in den Kreis gezogen“, ter omenja, da španske nár. pes. ima v Grimmovej izdaji (Silva de romances viejos) tamošnja bibliotheka (v Gradci), a novogrških je dobil samo nekaj iz Possartove n.-grške slovnice, pa prosi Kastelea za obljubljenje Müllerjeve, a še raje za Faurielove, ktere mu naj Prešeren s slovenskimi nár. pes. vred pošlje, kakor mu je bil obljubil za njegovo (Vr.) zbirko. — Pri tej priliki govori Vraz tudi o prevodu slov. nár. pes. od H. A. Grúna v „Deutschen Musenalmanachu“ i. l. rekóć: „Sie gefallen mir sehr gut.“

Slovanski ostanki v dolini Anniviers.

Spisal *Davorin Trstenjak.*

V dolini Anniviers (Einfisch, Fischthal) v kantonu valliškem na Švicarskem živi narodič, čigar slovanska narodnost se je še le v novejših časih odkrila.

Ker imajo ljudje navado, uživati sirovo povojeno meso, mislili so nekteri ethnografi, da so to ostanki Hunov, Froebel pa je hotel v njih najti ostanke onih Magyarov, ki so št. gallski samostan razdrli in se obrnoli potém proti Italiji. Drugi so hoteli iz krajnih imen: Mischabel, Iserabel sklepati, da so potomci onih Saracenov, ki so leta 942. v Provenči razsajali in se bili prè od ondot vrinoli v doline švicarskih Alp. Ali obrazi prebivalcev anniviersske doline ne pričujejo za semitsko njihovo pokolenje. Nekteri švicarski pisatelji so začeli trditi, da so Anniviersčanje potomci starih Keltov, češ v njih narečji se nahajajo sledovi keltskega jezika.

Preje nego dokažem njih slovansko narodnost, hočem narisati njihovo življenje po popisu, kakoršnega najdem v časniku: „Revue Suisse“.

Anniviersčanje so pastirji, vinorejci in poljedelci. Vsako mladoletje se podajo iz svojih hribov v dolino, da v vinogradih delo opravijo. Po tem pride setev, in dasi je ravno zaradi nerodovite zemlje to delo truda-polno, pridelajo vendar prav lepo rž.

Ko se meseca junija raztali sneg, ženejo svojo živinico na planinske pašnike. O kresu pride njih župnik na planino in blagoslovi ondi njihovo živino, da jej ne škodujejo hudi duhovi. Tudi med slovenskim narodom vlada prazna vera, da copernice najrajši na kresovo zabajajo živino. Za blagoslovljenje dobiva župnik vse mleko, ki se je bilo isti dan namolzlo, in gospodinje mu še napravijo poseben, prav okusen sir.

Ženske zapustijo o kresovem planine in se podajo v ravnino sena kosit; Anniviersčanje ne poznajo koscev, marveč le kosokinje.

Pastirji zahajajo večkrat s planine v dolino v erkev in se vračajo z vencí, ktere jim spletajo prihodnje tovaršice v življenji, nazaj k svojej čredi. Ko je v dolini košnja opravljena, obišejo žene zopet svoje možake pastirje in se vrnejo še le takrat nazaj v dolino, ko se začne žetev. Po opravljenej žetvi podajo se ženske na planinske senožeti, in potnik jih lahko gleda nastavljene od planinskega podnožja do ledovnika, kako urno in marljivo sučejo kose. Pri Anniviersčanih je žena robkinja moža, kar

Aber ich hätte nicht geglaubt, dass Herr Graf dieser beschränkten Idee vom Patriotismus anhängt. Er nennt sie „Krainische Volkslieder“. Als wenn die Krainer eine eigenthümliche Menschenrace wären. Ich hab' mich schon oft ausgesprochen mündlich und brieflich, dass die Völker nur durch das göttliche Zeichen der Sprache, nicht aber durch willkürliche polit. Grenzen geschieden sind.“

je tudi nekaj bila in je še zdaj na pr. pri Srbih in drugih Slovanih. Tudi ta okoliščina pričuje za slovansko pokolenje Anniversčanov.

Proti koncu meseca septembra zapuščajo pastirji planine in se bližajo k svojim šalašem (Sennhütten). Vzamejo pa seboj napravljeni sir, in zadnjo nedeljo meseca septembra obhaja se sirov praznik. Od vsakega šalaša dobi župnik kolač sira. Kolače nesejo v procesiji v farovž, godci naprej, in dosluženi vojaki oblečejo svojo uniformo. Ko so sirove kolače poklonili župniku, podajo se v cerkev in tam prav pobožno molijo. Tudi v tej navadi se vidi takoj slovanski značaj.

Po sirovem prazniku se začne trgateg. Mošt zanesejo v hrame, ki ob vznožji hribov stojé, in tam se napravlja po Švicarskem znani „Eiswein“.

Po trgatvi spravljajo jarino. Med tem pa se že po gorah zima prikaže, in živina se žene v dolino, vendar ljudstvo še ne pride vse iz planine v dolino nazaj. To se zgodi še le meseca januarja, v katerem se občinski računi polagajo, ženitve sklepajo, moški pa na lov zahajajo.

Po zimi ženske predejo in si vso obleko same napravljajo iz raševine, moški imajo delo v gozdih, a gozde štedijo prav previdno, da jim nikdar lesa ne zmanjka.

Ker so Anniversčanje delavni in štedljivi, so tudi premožni, in ker so v jedi in pijači zmerni, ostanejo prav krepki in zdravi. Črni kruh, suh sir, polenta, to je njihova navadna hrana. Kruh trikrat ali štirikrat skozi leto spečejo, z éno peko segnejo do 4—5 mesecev. Meso uživajo le po nedeljah, in sicer sirovo dobro povejeno, vino se pije le ob žetvi, žganjice pa ne poznajo.

Načina njihovega življenja ne moti nobena civilna, nobena religiozna svečanost. Velikih pojedin, krstikov, ženitvanjskih gostij itd. ne poznajo; edine sedmine se morajo obhajati, in takrat se vina obilno iztoči in dosti pojé. Tudi tukaj se še vidijo ostanki slovanskih šeg in navad, na sedmine še zdaj slovanski narod mnogo drži.

Pogrebi se také-le opravljajo. Truplo mrličevo položi se v trugo, ktera se iz štirih desek napravi. Žlahta pride v bele ruhe oblečena v hišo, v kterej mrlič leži, in narekuje mrliča. Tudi pri polabskih Slovanih je bila navada, kakor letopisci sporočujejo, obleči se v belo oblačilo, kedar se je žalovalo za mrtvimi, in narekovanje je še zdaj navadno pri istranskih Hrvatih in drugih Slovanih.

Ko so mrliča pokopali, gredó vsi navzoči na sedmino, in tam se tako dolgo je in pije, dokler je kaj na mizi. Vsak otrok iz vasi dobi, ako je odmolil eden očenaš za dušno izveličanje mrliča, kupico vina, kos kruha in sira. Pri sedmini si razdelijo premoženje umrlega. Tudi ta navada še živi pri nekterih slovanskih plemenih.

Neveste se „zaarajo“, kakor pri Slovencih. Ako eden zakoncev odstopi, mora dvojno „aro“ plačati. Poroka se vrši v kakej kapelici v jutro zgodaj, a stariši ne pridejo k poroki, kar je tudi na več krajih pri Slovencih navada. Župnik dobi žepno rutico za dar. Pred polstoletjem je bilo tudi še v mojem rojstnem kraju v navadi, gospoda kaplana obdarovati z robcem ali z robačami iz tankega platna, ktere je nevesta napredla.

Staroslovansko, združno življenje se je tudi pri Anniviersčanih ohranilo. Ljudje hranjujejo živež za 4 ali 5 let v občinski žitnici. Tudi vino je tako shranjeno, in mnogokrat se v tej dolini nahaja vino po 30 let staro in sir po 10 — 15 let star.

Anniviersčanje ne poznajo v svojih rodbinah nobenih predpravic. Posestva se enako razdeljuje med vse otroke in tudi živina; in tako najdeš lahko 10 let stare dečke in dekleta, kateri ti pravijo: To je moje polje, to je moja krava.

Kar se tiče npravnosti, so Anniviersčanje prav pobožni; tatvina jim je neznana, nezakonskih otrok najdeš sila malo, pravde razsodi župnik ali pa občinski prokurator.

Župnik ima velik upliv na svoje ovčice. Če hočejo dekleta na zeleni trati rajati, morajo ga poprej dovoljenja prositi. Kvartanje je ostro prepovedano, in v celej dolini ni oštarije; zato tudi ne srečaš nobenega pijanca. Če bi se mlad fant udal pijančevanju, izobčili bi ga takoj, in dekle, ktero je grešilo, mora v cerkvi očitno pokoro delati.

Mnogo vraž in prazne vere še je ohranil ta pridni narodič. Ako se lisica sredi vasi prikaže, mislijo, da bode vas pogorela in kak hudobnež ogenj natoril. To prazno vero sem našel tudi pri Slovencih. Verjejo tudi, da mrtvi po noči domú prihajajo; zato jim pokrijejo mize in na mize postavijo jedila, da jih uživajo. Enaka vera vladala je tudi pri štajerskih Slovencih. Na Dušno se večerja ne použije vsa, marveč pustijo se ostanki za verne duše v vicah, češ, da one to noč domú hodijo. (Konec pride.)

Jarnikova zapuščina.

Priobčuje *J. Scheinigg.*

VIII.

14. Omenili smo že, da Jarnik ni nasprotoval metelčici, in v dokaz navedli celovške odlomke, ki so pisani z ovim pravopisom. Beri prvo spodaj natisnenih pisem, in jasno ti bode kot beli dan, zakaj ni Jarnik dal Etymologika tiskati z metelčico. Celovski tiskar in založnik ni namreč imel novih črk!

Pismo Jarnikovo do Slomška.

M(oosburg) am 22ten März 1830.

Verehrungswürdigster Freund!

Heute Nachmittag vollendete ich meine Arbeit, die mir eine Ausbeute von 20.000 und einigen Dutzenden Wörtern gab. Der Winter von 1829 und der heurige wurden dazu verwendet. Im ersten sammelte ich in die von mir mit Wurzelsylben angezeichneten Rubriken die Wörter, wie sie mir einfielen, jedoch nach einem (wie Sie sich selbst überzeugten) ausgesteckten Plane, der mir die Arbeit sehr erleichterte, da sich bey'm Niederschreiben oft Wort auf Wort drängte. Und für dormalen bin ich zufrieden, dass ich gerade dieses System wählte, weil es mir lichtvoller, als jedes Andere zu seyn scheint, und auch den Slaven anderer Dialecte eine für sie bekanntere Art zeigt, aus der sie den Bau unserer Hausmundart leichter werden erfassen können, weil gerade das ihnen Aehnliche hingestellt wird. Die Arbeit gleicher Art, mit der ich mich vor etwa 10 Jahren beschäftigte, hatte ich ganz verworfen, und bey der gegenwärtigen nicht den mindesten Gebrauch davon gemacht, weil der Plan zu wenig richtig, nicht deutlich genug, und meine eigene Kenntniss von der Bildung der Sprache auch noch viel unvollkommener war. Mittlerweile habe ich durch die trefflichsten Werke selbst Vieles zulernt, und mir Manches mehr eigen gemacht. Darum aber bin ich noch weit entfernt, gegenwärtiges Werk für etwas Vollkommenes auszugeben, im Gegentheile fühle ich nur zu sehr die Mängel, welche darin vorkommen. Aber diese können aus meiner Lage einiger Massen entschuldigt werden.

a. Wie viele Wörter sind mir entgangen?

b. Wie viele sind in den verschiedenen Gegenden Slovenien's noch gang und gäbe, von denen ich gar nichts weiss!

c. Wie viele wären aus den besseren Autoren nach aufzulesen, wozu aber Zeit nöthig ist! —

d. Die Bearbeitung des Adjectivs, besonders des Verbal-Adjectivs als vorzügliche Vorbedingung zur Uebersetzung der Doppelwörter fremder Sprachen empfiehlt sich dem ausgezeichneten Fleiss und der unermüdeten Thätigkeit unserer Krainischen und Steyrischen Philologen.

e. So wie auch die grosse Zahl der Doppelwörter, von welchen hier so wie von den Verbal-Adjectiven zur Probe nur wenige gegeben wurden. Vorzüglich erwarte ich von der Gründlichkeit des Herrn Metelko die heickliche Bearbeitung dieser zwey letzten Rubriken.

Was mir oft am meisten Schwierigkeiten machte, waren die Bedeutungen der Wörter, um sie im Deutschen gehörig zu geben. Viele Wörter waren mir so bekannt, wie ein Mensch, den man seit etwas 20 Jahren nicht mehr gesehen hat. Man erinnert sich an dessen Züge, allein sie schweben Einem nur dunkel vor, und darum muss auch die Uebersetzung oft nur dunkel ausgefallen seyn.

Bey 19 Jahre in deutscher Seelsorge muss man mir meine unvollkommenen Kenntnisse zu Guten halten, da ich während dieser Zeit wenig mündliche Übung hatte.

Dieses Idioticon ist daher vermög Anerkennung obiger Mängel keineswegs als geschlossen, sondern als ein geringer Anfang zu betrachten, der Sie und alle unsere Philologen und Sprachfreunde zur Verbesserung meiner Arbeit, zur Fortsetzung, Vermehrung und Vervollkommnung unserer Mundart auffordern sollte. Omne initium arduum et plerumque vitiosum. Wie viele Wörter werden Sie eintragen können, da so viele Alumnus aus verschiedenen Gegenden Slovenien's in der Kenntniss mancher Wörter sind, von denen ich keine Ahnung habe.

Freylich lieb wäre es mir, wenn das Werk mit neuen Lettern gedruckt werden könnte, allein in der hiesigen Druckerey giebt es dormalen keine, und so müssen wir für jetzt noch bei der alten Methode verbleiben.

Nachdem ich die Arbeit nochmals werde revidirt haben, werden dann Sie solche erhalten, um mir Ihre Bemerkungen mitzuthellen. Denn durch gegenseitige Mittheilung kann Vieles verbessert werden. Dann wird es Herr v. Kleinmayer nochmals rein abschreiben lassen, und das Abgeschriebene zur Censur schicken.

Überhaupt aber möchte ich mit Ihnen mündlich sprechen, nur dass man jetzt hart vom Hause kömmt. Herr Metelko können Sie aus diesem Briefe das Nöthige mittheilen, dass er von dem Werke etwa nicht zu viel erwarte, weil der Billigkeit gemäss meine beschränkt gewesene Lage bey der Beurtheilung mit in Anschlag gebracht werden muss.

Vale ergo suavissime faveque

Tuo U. J.

15. Pismo Slomšekovo do Jarnika.

Prezheftiti Gofpod Sofed! ino Prijatelj ljubesnivi!

Nate Pefme ponovlene sa povrazilo Vafhe prijasne pomagaje.

Ako mogozhe bo, prideva s' P. Bernardam prihoden zhetertek, Vaf objifkováje, popevát. She dva zhetertka fva bila namenjena; alj pervokrat naj je samudil Supan, drugobart pa flabo ino hafnovito vreme.

Morgen reise ich nach Eberndorf dem Lavanter Fürst-Bischof die Aufwartung zu machen, der aldort visitirt.

Krajnzi se fhe neprenehama fekajo. Bog jim daj pamet. Mi pa le delamo, dokler je den, ino nam milo fonze fija.

Bog Vaf ohrani sdravih ino veselih

Vafhimu

sveftimu

Am Sten July 1833.

Anton u.

16. Pismo Jarnikovo do Šafařika (?).

Od tega pisma ohranjen je samo odlomek, pisan s cirilico v ilirskem govoru, kakor si ga je mislil Jarnik.

Vъ Моѣburzi XII. 10. 1841.

Včera prijeh odgovor iz Celovca sъ ovim glasom „diese Kisten sind am 22. April 1841 von hier abgegangen und alles liegt an der Hauptmauth in Wien,“ ištite tamo i želim iz serdea, da najdete.

Vaše paťovanie na pobrěžiju Adrianskom zvlasti žurno biše, ale iz tako kratkoga vrěmena priučiste si jezik illirski, tako da se diviti moram. I Vaše pismo iz Zagreba prijeh, iz kojega vidim, da ste i na Koraškim pazlivim uhom slušali na samoglasnike in je vërno zapisali i dobro pre-

tresli. Napís na kameni iz Dalmacie mi ostane dosada aenigma. Samo litera glag. št je znana iz glagolskih slov, est enim compendium scripturae pro Cyrillico ѱ sive ѱт. Ale što značuju inie litere, do se dobe ne znam, jer ne imam alphabetarium universale.

Malo po Vašem odšestvii zboléh, dah si puštati, a na 6. dan Maja prisuštnim lekarom apopleksiju bih vdarjen po dšsněj strani tšla. Sreča, da mi je prisušti chirurg taki mogel puštati. Moje disno oko ešte dosada za 10 gradusov manj vidi, nego lšvo, što mi verlo zadšva u čitaniu knjig.

Ne dolgo po tšm preljubo zdravie opet dobih, i na 22. junija podal sim se vš družtvi vš gg. Vrazom i Majerom v' labušsko dolinš, kš tistšj skali, ktera ima glagolitički nadpís. Skala je 7 seženov visoka, i 7 ši-roka. Ale vš jedněj ili dveh urah nije mogače, što prepisati, treba je oder postaviti, i muditi se više nego dva tšdna. Iz podobe skale se sađiti može, da tu bijaše oraculum drevnih Illyrov medju Dunavš i morjem Adrijanskim. Prostor pred skaloju je zasut, in na njim uže visoko dršvie ššneč dšla na skalin nadpís. Sš Dagerotypom bi se po-doba skale i čšli nadpis najlaglje mogł posněti . . . (Ni več!)

17. Za Safšrika nabiral je Jarnik krajevna imena in narodno blago sploh. Da si olajša delo, razposlal je duhovnikom prijateljem mu prošno, da ga podpirajo pri tem važnem podjetji. Tako je prevzel ovo nalogo za vrhnji Rož A. Malle, župnik v Ločah, in naprosil sosedne župnike, naj mu zapišejo v pridejani obrazec vsa imena vasij, selišč, gradov, gorá, hribov, dolin in ravnin, gozdov, jezer, rek, potokov itd. Pismo Malle-jevo do J. Hojnika, župnika na Zili (Maria-Gail), glasi se takó-le:

Hochwürdiger Herr Pfarrer, Lieber Freund und Bruder!

Der Philolog und Literator Herr Pfarrer Urban Jarnigg zu Moosburg wurde von einer Gesellschaft von Doktoren zugleich gelehrten slavischen Philologen mit einem Besuche beehrt, die sich eben aus Wien und Prag auf einer wissenschaftlichen Reise befanden, und bei dieser Gelegenheit auch ersucht, ihnen die slavischen Benennungen der Städte, Marktflecken, Dörfer, Ortschaften, Schlösser, Berge, Hügel, Thäler, Ebenen, Wälder, Seen, Flüsse, Bäche etc. behufs einer Herausgabe ihres in jeder Hinsicht wichtigen Werkes über slavische Alterthümer, woran sie bereits mit aller Thätigkeit arbeiten, mitzuthellen.

Da aber an alle Herren Pfarrer slavischer Stationen und zwar an jeden insbesondere in dieser Beziehung und Angelegenheit zu schreiben, für H. Pfarrer Jarnigg ein zu schweres und zu zeitraubendes Geschäft wäre, welches die Herausgabe dieses in der Rede stehenden wichtigen Werkes nur verzögern würde: so wurde ich Unterzeichneter von ihm ersucht, die Besorgung dessen mit ihm zu theilen, um von den benachbarten Herren Pfarrern das Erwünschte desto richtiger und schleuniger zu erhalten.

Daher habe ich zur Erleichterung eines Jeden die nebengehende Tabelle entworfen, die ich dir zu übermitteln so frey bin mit der freundschaftlichen Bitte:

Du wollest von der Güte seyn, diesen Freundschaftsdienst der guten Sache wegen zu erweisen, die Tabelle an gehörigen Orten mit der slavischen Benennung, so viel nämlich dir selbst und durch Nachforschungen bekannt seyn wird, und zwar in der

oben vorgezeichneten Ordnung auszufüllen, und am Schlusse mit Datum und deiner gefälligen Namensunterschrift versehen sobald möglich mir wieder zukommen zu lassen, weil ich die ganze Sammlung der diesfälligen Tabellen in originali an Herrn Jarnigg einzusenden gedenke. Lebe wohl und vergiss oder unterlasse nicht diese Bitte zu gewähren

Deinem

aufrichtigen Freund und Bruder
Alois Malle, Pfarrer.

Latschach den Iten März 1838.

Drobnosti.

Ivan Sergejevič Turgenjev. Kakor je že „Kres“ v svojej 10. številki poročal, umrl je 4. septembra t. l. v Bougivalu pri Parizu svetovnoznani romanopisec in pisatelj Ivan Sergejevič Turgenjev. Porodil se je 28. oktobra l. 1818. v Orlu na Ruskem. Otročja leta je preživel na grajščini svojega očeta, kjer se je seznanil z nemilo osodo ruskih kmetov, potem je obiskaval univerzo v Moskvi in je l. 1837. dovršil filologične studije na Peterburskem vseučilišči. Kakor je bil tedaj v ruskih plemenitaših sploh običaj, napoti se tudi on l. 1837. v tuje dežele in mesta, in sicer najprvo v Berlin, da se še na dalje izobražuje. Leta 1841. vrne se zopet na Rusko in nastopi l. 1842. službo pri ministerstvu notranjih zadev. Državna služba mu ni ugajala. On, ki je bil vedno prijatelj svobodi, našel je ni v državnej službi; zategadel se jej l. 1846. odpove ter se preseli na svojo grajščino, in tu se začne baviti z literaturo. Že kot filolog spisal je prvo pesniško delo „Stevid“, katero je tedanji njegov učitelj ostro kritikoval, vendar mu pa dal poguma za literarno delovanje. Ko se je pa l. 1841. seznanil z ruskim Lessingom, slavnim kritikom Gregorjevičem Bjelinskim († 1848), in je ta prvo njegovo večje pesniško delo „Paraša“ jako ugodno ocenil, je to Turgenjeva tako navdušilo, da se je odslej popolnoma posvetil literarnemu delovanju. L. 1846. izda prvi večji proizvod v prozi, namreč „Kor in Kalinič“. S tem spisom opozoril je Turgenjev prvič svoje rojake ná-se, in hipoma si je pridobil slavno ime med Rusi. Takih povestij, kakor je „Kor in Kalinič“, spisal je Turgenjev še več ter jih je potem skupno izdal z napisom „Lovčeve pripovedke“. V njih nam popisuje pisatelj ruskega kmeta, njega nadloge in lastnosti dobre in slabe, osobito nam pa slika neznosne razmere ruskih tlačanov. Ni čuda, da si je s temi pripovedkami pridobil sympathijo vseh poštenih Rusov, vlado pa opozoril na žalostno osodo ruskih kmetov. Zategadel je zasluga Turgenjeva velika, da je car Aleksander II. odpravil tlačanstvo. L. 1848. zapusti Turgenjev zopet Rusijo ter se stoprav l. 1852. vrne nazaj. Istega leta spiše nekrolog za umrlim pisateljem Gogolom. Zavaljo tega nekrologa bil je T. štiri tedne zaprt in dve leti internovan na svojej grajščini. To bivanje na deželi pa ni bilo brez koristi za našega pisatelja. V tem času se je on popolnoma seznanil z domačimi razmerami in z ruskim življenjem na kmetih. L. 1862. izda svoj prvi politični roman „Očetje in sinovi“, kateri pa je tako senzacijo napravil, da je Turgenjev domovino zapustil. Dal si je l. 1863. sezidati villo v Baden-Baden-u; po nemško-francoskej vojski pa se stalno preseli v Pariz, kjer je živel na domu svoje prijateljice Viardot-Garcia. Vsejedno pa je tu akoprav med tujimi narodom bil neumorno delaven na literarnem polji ter se zanimal za vsa vprašanja, ktera so se reševala na Ruskem. Na večer svojega življenja se je hotel zopet preseliti na Rusko. Upal je, da se bode njegovo slabo zdravje vsaj toliko zboljšalo, da se bode mogel podati na pot. Ali up ga je varal. Umrl je v 65. letu svoje starosti po dolgem bolehanju

na tujej zemlji. Njegova zadnja želja je bila, da počiva na Peterburškem pokopališči zraven svojega prijatelja Bjelinskega.

Turgenjev je bil najrodovitnejši, pa tudi najslavnejši pisatelj ruski. Izmed njegovih večjih spisov naj omenimo: „Lovčeve pripovedke“ (1854), „Plemenitaško gnezdo“ (1859), „Helena ali na predvečer“ (1860), „Očetje in sinovi“ (1862), „Dim“ (1867), „Nesrečnica“ (1867) in „Novotarije“ (1877). Kakor smo že omenili, so Lovčevi zapiski najbolje delo Turgenjeva. Jako važni so tudi romani: „Očetje in sinovi“, „Dim“ in „Novotarije“, kateri so političnega obsega. V njih nam slika Turgenjev povstaneke nihilizma in njega razvitek. On sam je revolucionarne nakane ruske prvi krstil za nihilizem in njega pristaše imenoval nihiliste; ti so pisatelju ljudje, ki ne priznavajo nobene avtoritete in ki vse negirajo itd.

Turgenjev obravnava v svojih spisih le rusko snov, popisuje nam rusko življenje in gibanje pravično in resnično. V njih nam slika dobre lastnosti ruskega naroda, ne prikriva nam pa tudi ne njegovih slabostij, ter je v svojih sodbah vselej objektivni, kolikor mu je le mogoče. Zasluga je tedaj Turgenjeva, da si je evropski svet, prebraljš njegove spise, mogel vsaj predstavljati razmere in življenje na Ruskem, katerih ni preje ali celó nič poznal ali pa po raznih, Rusiji sovražnih pisateljih dobil popolnoma krive nazore o njih. Iz njegovih spisov veje ona globoka ljubezen, katero je pisatelj čutil za svoj rod; a če je véasih nekatere naredbe v svojej domovini ostro obsojal, storil je to le zategadel, ker mu je bilo črez vse ležeče na sreči in blagostanji svojega naroda.

Njegovi spisi so prevedeni v vse evropske jezike; tudi v našem jeziku imamo jih že mnogo prevedenih. Vsi ruski listi so omenjali ob njegovej smrti velike njegove zasluge za Rusijo, kajti z njim je izgubil ruski narod enega najboljših narodnjakov, izvrstnega rodoljuba, blagega človekoljuba in najslavnejšega svojega pripovednika, omikana Evropa pa najveljavnejšega romanopisca sedanje dobe.

A. Hudovernik.

Knjige družbe sv. Mohorja za leto 1883. Družbin oglasnik nam na 29. strani koledarja pové, da je bilo letos 28.390 družbenikov, blizu 4000 več kot lani. Ta novica je gotovo najveselejša, kar se jih je to leto o našem duševnem narodnem razvoji razglasilo. Vseh dohodkov je imela družba letos 32.050 gl. 97 kr. Vsak družbenik dobi 6 knjig: 1) Življenje preblažene Device in Matere Marije in njenega prečistega ženina Jožefa. Popisal Janez Volčič, duhoven ljubljanske škofije. II. snopič. Str. 145—304 v 4° s podobami. — 2) Cecilija. Cerkvena pesmarica. Po naročilu „Cecilijinega društva v Ljubljani“ uredil Anton Foerster. I. del. Str. XXXII+204 v 8°. Pesmarica obsega predgovor, molitvenik in 124 crkvenih pesnij z besedami in napevi. — 3) Zgodovina svete katoliške cerkve za slovensko ljudstvo. Spisal dr. Ivan Križanič, profesor bogoslovja in podvodja v ku. šk. duh. semenišči v Mariboru. I. zvezek. Str. 208 v 8°. — 4) Slovenski Pravniki. Poduk o najpretrebnejših zakonih. Spisal dr. Ivan Tavčar v Ljubljani. I. snopič. Str. 160. — 5) Slovenske Večernice za poduk in kratek čas. 37. zvezek. Str. 111 v 8°. Ta zvezek sodržuje pesni, povesti, več podučnih sestavkov in raznih drobnostij. — 6) Koledar družbe sv. Mohora za prestopno leto 1884. Str. 176+64 v 8°. V prvem delu je koledar, družbin oglasnik in imenik vseh družbenikov, v drugem pa beremo „Razgled po svetu“ in več podučnih spisov.

Vse knjige znašajo 70 tiskanih pol, gotovo mnogo dobrega berila za éden gold. In če pomislimo, da dobi nad osemindvajset tisoč udov vsak po šestero bukev raznega sodržaja, moramo priznati, da roma iz Celovca ogromno število knjig po vsej slovenskej deželi. Te statistične številke pa govore bolj jasno in neovrgljivo o razvoji našega ljudstva, nego kakoršna si koli druga dokazila. A za vse to imamo se v prvej vrsti zahvaliti vsem p. n. gg. poverjenikom, farnim predstojnikom in družbinim prijateljem, ki z velikim trudom ude za našo družbo nabirajo. Dokler

bodo ti imeli isto skrb in navdušenje za ta zavod kakor letos, širila se bude v istem razmerji tudi omika in veselje do branja med našim narodom. Ta družba je in ostane živ dokaz, kako prodira prosveta v našem ljudstvu ter se krepí in oživlja krščanski duh v njem! — Ocenó posameznih knjig in spisov priobčimo ob priliki.

Čakavisch-Croatische Studien von D. Nemanic. Erste Studie. Aecentlehre.

Wien 1883. Str. 68 v 8°. Ponatis iz sejnih poročil fil. hist. oddelka ces. akademije znanostij na Dunaji. Knj. 104. Zv. I. str. 363—428. — G. D. Nemanic, prof. v Pazinu, začena z naznanjenim delom objavljati celo vrsto svojih dialektičnih čakavsko-hrvatskih studij. Z veseljem pozdravljamo njegovo delo, dobro vedó, da se nam v njem zanesljivo narodno gradivo podaje, ktero je naš rojak v severno-vzhodnej polovici Istrije in v hrvatskem primorji vestno nabral. Prva njegova studija sodružje naglas. Ta del pa obsega le naglaševanje moških samostavnikov po mnogih sklanjajnih zgledih. Vsakemu zgledu sledijo besede z latinskim tolmačem, in priznati moramo, da bodo te studije osobito še v leksikalnem oziru velike važnosti, ker nam dotično gradivo v obširnem, malo da ne popolnem obsegu podajejo. Mi le želimo, da bi g. pisatelj celo delo srečno dovršil in nam tudi glaso- in oblikoslovje tako vestno narisal, kakor je tú z naglasom začel.

Narečja jugoslovanska so do sedaj jako malo preiskana, slovanska dialektologija je še v prvih povojih. Zatorej pa zasluuje vsako enako delo tem večjo pozornost in je neizmerne vrednosti za slovansko jezikoslovje. Osobito v slovenščini nam pomanjkuje vestnih dialektičnih studij. Zakaj razvén rezijanskega in koroško-rožanskega govora še ni pri nas nobeno narečje točno preiskano. Treba je tedaj, da se naši mlajši jezikoslovci tega, sevda trudapolnega dela poprimejo, in za navod jim lahkega srca nasvetujemo Nemaniceve studije.

Slobodarke. Spjevalo August Harambašić. Zagreb. Naklada Hrv. Knjižare G. Grünhuta. 1883. Str. 157 v mal. 8°. S podobo dr. Ant. Starčevića. — Krasno opravljena zbirka znanega hrvatskega pesnika Aug. Harambašića sodružje 46 večinoma že tiskanih pesnij, med njimi „Sonetni vianac“. Posvečena je „prvaku stranke prava dr. Anti Starčeviću u znak nepokolebive privrženosti“. Hrvatska književnost je po tej zbirki za lep pesniški cvet obogatela. Pravo domoljubje in goreča navdušenost za svoj narod veje nam iz Harambašićevih pesnij, in mi jih svojim čitateljem gorko priporočamo.

Božićnice. Pjesmice mladeži hrvatskoj. Spjevalo Josip Milaković. U Zagrebu. U komisiji antikvare Ivančić i Strmecki. 1883. Str. 48 v 16°. — Prav lična knjižica nam podaje 21 kratkih pesmic s tremi podobicama. Pesmice so jako mične, lahko razumljive in se bodo prikupile nežnej mladeži hrvatskej. Slična zbirka iz našega „Vrteca“ bi za božično darilo tudi našej mladini ugajala!

Neue exacte Methode für die Bahnbestimmung der Planeten und Kometen nebst einer neuen Störungstheorie von Matth. Vodušek. Laibach. Ig. v. Kleinmayr und Fed. Bamberg. 1883. 8°. Str. V + 162. — Tako se imenuje najnovješe astronomijsko delo, ktere je izdal naš rojak g. Matevž Vodušek, c. kr. gymnasijski prof. v Ljubljani, na svetlo. Ta knjiga je že četvrti plod Vodušekovih studij o astronomiji.

Skladbe Avgusta Armina Lebana, c. kr. učitelja. Uredil Janko Leban, učitelj v Lokvi. II. zvezek. Cena 40 kr. V Ljubljani 1883. Založil urednik. Natisnila Klein in Kovač (Eger). — To je II. zvezek Lebanovih skladb, ki nam podaje osem pesnij, med njimi dve za mešane zборе. Kakor smo I. zvezek v našem listu na str. 279. svojim čitateljem gorko priporočali, isto tako želimo, da bi se tudi II. zvezek jako razširil med našim občinstvom. To smo dolžni spomenu Avg. A. Lebana!

Izdaje, založuje in tiska tiskarna družbe sv. Mohorja v Celovci.

Odgovorni urednik: Dr. Jakob Sket.